

SATIR ARALIĞINDAN

۳ صحیفه

(بصیرت)

۲۵ ذی الحجه

{ جواب }

« آفرین اورا کبر غزته سی عجا سسز بواقکاری
زهدن بحصیل انتدیکن غزته لک وظیفه سی ندر
بیلورمیسک لکن سوزینه باقیلور ایسه غزته جیلک
وظیفه سی دکل احوال زمانه ایله کتدیوی بیله بیلیورمیسک
سیکا اول وظیفه سی اوکره دوب یعه تازدیکن سوزی
رد ایله غزته ل منسوب اولدی بی ملتشک و بلکه

(اورا کبر)

دونکی کون غلطه بطر یقئانه سنده بر باباسک بری کیفی
فوزمش اولدیقدن بر مسلمان خواجه کتوردوب کتدوسی
اوقوتدریشدر و باده بطریق حضرتلریشک نظر
دقتی دعوت ایله مذکور باباسک و بردیکی عزیزنه ندل
باباسه مذهبه ججه ایجاب ایدن جراتک و برلستی
ارزواند

Osmanlı basınından seçme atışmalar

Basiret gazetesinin "Şehir Mektubu" sütunundan:

(Oragir)

"Dünkü gün Galata Patrikhanesi'nde papazın biri, keyfini bozmuş olduğundan, bir Müslüman hoca getirip kendisini okutturmuştur. Bu babda, Patrik Hazretleri'nin nazar-ı dikkatini davet ile mezkûr papazın verdiği ibretine bedel, papaza, mezhebimizce icab eden cezânın verilmesini arzu ederiz..."

(Cevab)

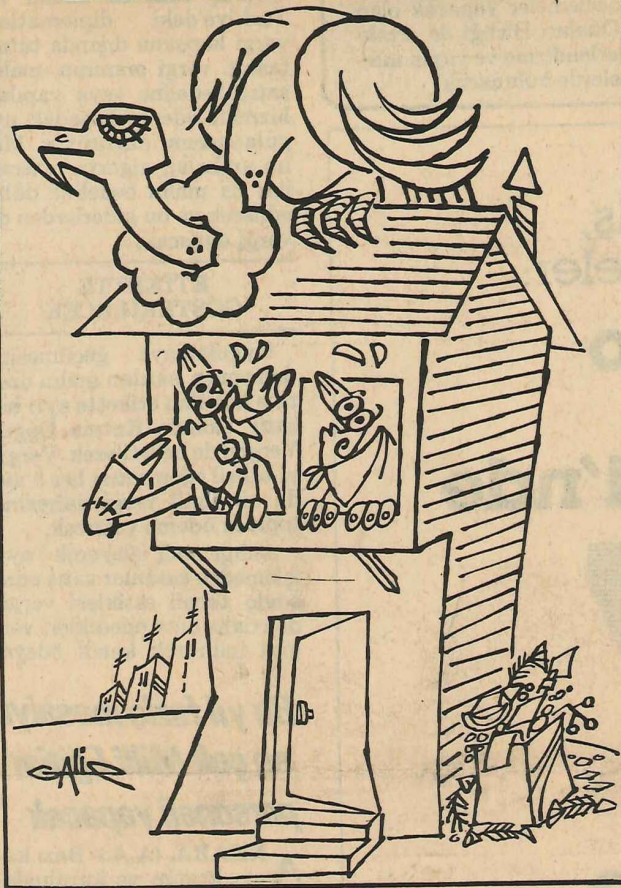
"Aferin Oragir gazetesi... Acaba, siz bu efkârı nereden tahsil ettiniz? Gazetelerin vazifesi nedir, bilir misin? Lâkin, sözüne bakılır ise, gazeteciliğin vazifesini değil, ahval-i zaman ile kendini bile bilmiyorsunuz. Sana evvelâ vazifeni öğretip badehu yazdığınız sözü reddedelim. Gazeteler, mensub olduğu milletin ve belki âlemin mürebbiidir. Onların neşriyatı, akıl ve hikmete müstenid olur ise milletin ondan müstefid ve aksi takdirinde mutazarrır olur. Zamanımızda herkes, serbesti-i mezheb kaidesinde, papaz olsun, efrad-ı milletten bulunsun, kaideten bir güne kuyud-u diniyye altında bulundurulamayacağı gibi, kendisinden şikâyet ve hakikatte cehl ve taassubunuzu ilan ve işaat ettiniz. Papaz Efendi dahi mes'ûl olamaz! Çünkü herkes, şahsına ait olan kâffe-i efâl ve harekâtında muhtardır. Binaenaleyh, Papaz Efendi dahi, işbu kaide-i umumiyeye tevfiği hareket ve perde-i cehl ve taassubu tamamiyle hetk ederek kendisini bir Müslüman hocasına okutturmuş, ne beis var! Nefsi-ne ait olduğu cihetle siz

de hasta olup da kendinizi bir Müslüman hocasına okuttursanız, kimsenin itirazı hakkı yoktur. Lâkin, böyle münasebetsiz şeyleri her ne vakit gazetesine yazar ve matbu-u mufahhamızın efkâr-ı âdilesine karşı lisan-ı taassub kullanır isen, darbe-i tevbih ve mukabeleye mazhar olursun. Senin gibi vehm-i mezhebin olarak bir gazeteci de

bizde vardır... (?) Mukadde-ma ehibbamızdan bir zâtı kandırıp elinden hayli altınlarını aldıktan sonra, bir varak-pâre çıkardı. Yazdığı şeyler aynıyle bu kabilden olduğundan, gazetesi kapatılıp kendisi dahî tedib olundu. Muahharen gazetesinin..."

BASİRET gazetesi, 25 Zilhicce 1287 (5 Mart 1870), Ali Beğ imzasıyla

Günün karikatürü

TÜRK BASININDA BİR GARİP YABANCI...

Abbas PARMAKSIZOĞLU

Türk basın ve yayın hayatında yabancı isimler, Türk tabiiyetini kabul etmiş gayri müslimler, İslâmiyeti kabul etmiş hristiyanlar, museviler oldukça büyük bir yer tutar.

Türkiye'de yayımlanan ilk gazetelerden olan "Spectateurs Oriental" in büyük bir Türk dostu olan Fransız avukat Aleksandr Blak "Blak bey" "Ceridei Havadis" in imtiyaz sahibi İngiliz William Churchill, "Moniteur Ottoman'ı" yönetenlerden Monsieur Françeski ve daha bir çokları bunlar arasında sayılabilir. Yabancıların Türk basın hayatına, Türk varlığına bazen zararları, fakat, çoğunlukla faydaları olmuştur. Mesela, bir Blak bey'in, İngiliz şairi Bayron'un, Türkiye aleyhinde yükselen sesine karşı, Türkiyeyi savunmasını, bu İngiliz şairine en şiddetli ve en haklı cevapları vermesini nasıl unutabiliriz?.. Bu yüzden, oğlunu Fransa'ya tahsile götürürken, Malta adasında İngilizler, belki Ruslar, belki de başka yabancı ajanlar tarafından zehirlenerek öldürülmesini nasıl aklımızdan çıkarabiliriz?

Türk basın tarihinin köklerine inildikçe bu ve buna benzer bir çok olay görülebilir, ama, bizim bugün sözünü etmek istediğimiz Türk basınında yeri olan yabancı bir ismin sahibi bir garip yabancıdır.

Leh mühtedi Hayrettin...

Aile adı Karski olan Hayrettin hakkında Abdürrahman Adil, Necip Asım ve Ahmet Rasim beyler anılarında geniş bilgi vermişlerdir.

Necip Asım beye göre, Lehistan'ın uğradığı istila felaketinden sonra Batı'ya sığınan Leh aydınları gibi Karski de önce Belçika'ya gitmiş. Orada ona layık görülen görev genelev doktorluğu olmuş. Bu çirkin iş, Leh vatanseverine ağır gelmiş, vatanımıza sığınmış ve Hayrettin imzasıyla birer liraya makaleler yazmağa başlamış. Yazıları Ali Paşa'nın takdirini kazanmış. İçkiden vaz geçmek şartıyla Hariciye nezaretinde görev alması teklif edilmiş, hatta müsteşarlığa kadar terfi ettirileceği vaad edilmiş. Fakat, koca ayyaş kabul etmemiş, sefil ve başıboş hayatını, tercümeleler, makaleler, hatta Osmanlı gazetesine baş makaleler yazarak sürdürmüştü.

Necip Asım bey der ki: "Ben Hayrettin'i meşhur Rumeli Valisi Koca Hakkı Paşa'nın torunu Aziz Paşa'nın Sultantepe-sindeki konağında tanıdım. Son Belgrat muhafızı olan Aziz Paşa, selamlıkta, kerdi odasına bitişik bir odayı Hayrettin'e vermişti. Bu odanın önünden geçerken kokudan insanın burnunu sıkıkmaması kabil değildi. Hayrettin'in buradaki vazifesi paşanın oğlu, Askeri idadi riyaziye muallimi Mehmet Bey'e riyaziye dersi vermektir. Ekseriya gömlek makamında bir gazeteyle göğsünü örten bu kokmuş ayyaş, bir oturuşta, bir gazete makalesini bir harfini bozmadan inci gibi kağıtlara dizerdi.

"Hemen her hafta işidirdik:

— Hayrettin denize düşmüş...

Nasıl düşmez?.. Sızma zamanı gelmiş, eski köprünün yan deliklerinden birini Tercüman-ı Hakikat'in üst oda kapısı zannetmiş, dalvermiş. Cum... Baba Hayrettin denizde...

— Hayrettin tutuşmuş...

Nasıl tutuşmaz?.. Selleme hüselâm yatmış, dişlerinin arasına sıkıştırdığı pipodaki duhân-ı ateşin- Ateşli tütün- biçarenin sinesine düşmüş, yanıp duruyor...

Dikkat ederdim, o sarhoş halinde zaman zaman durur, gözlerini şimâle, memleketine doğru çevirerek küfür gibi bir şeyler mırıldanır, dakikalarca düşünür, sonunda düşmanına karşı yumruğunu sallayarak, dişlerini kilitlerdi..."

Ahmet Mithat efendi merhum da Hayrettin hakkında şunları söylerdi:

"Hayrettin şeklen çekilmez bir sarhoştur. Fakat vatanseverliği, fezaili kalemiyesi pek ayıktır..."

Arif Oruç ve günü gününe tutulan hapishane notları

YAZAN : FERİDUN KANDEMİR

Geçen sayımızda henüz herhangi bir sorguya çekilmediği için neden dolayı yakalanıp tıklandığını bilmediği Ankara Cezaevinde, çeşitli maznun ve mahkûmlar arasında geçirdiği uzun günleri anlatarak, kırk beş yıl evvelin — daha başkent olmamış, fakat sadece millî hareketin merkezi durumundaki — Ankara'nın havasını gözlerde canlandıran ilk gazeteci Arif Oruç aşağıdaki notlarında, nihayet meşhur Ankara İstiklâl Mahkemesi huzurunda sorguya çekilişinin çok enteresan safhalarını gene kendine hâs üslûbu ile hikâye etmektedir.

İSTİKLÂL MAHKEMESİ HUZURUNDA

Pencerelerine siyah perdeler çekmişler... Bir sehpaye benzeyen yüksek kürsü altında oturan maznunları (sanıkları) muhakeme ediyorlardı. Mahkeme salonu, ondan fazla dinleyici almamak için inceldikçe uzunlaşıyordu...

Bir reis, üç âza ile bir zabıt kâtibinden ibaret hâkimler heyeti, cennet ile cehennem arasındaki sırat üzerinde binmiş azap melekleri gibi, mizanda (terazide) hissesi günahlardan ağır basanları, ellerini vicdanları üzerine koyarak haddeden geçirirlermiş...

İki siyah perde ile örtülü cephe pencerelerinin arasındaki büyükçe bir levhada: «Ankara İstiklâl Mahkemesi, mücahededinde yalnız Allah'tan korkar» yazısı görülüyordu.

Hâkimler vekar ve gurur ile otur-

muşlar, beni bekliyorlardı. İkisi istisna edilirse, beni bilip tanımayan reis ile diğer birinin tavırlarında, korkunç bir sima ile karşılaşmak isteyen bir hal ve sabırsızlık görünüyor.

Bir kaç bahtsız, dinleyiciler yerinde ayakta duruyor (dehşetli ihtilâlcilerin) nazımını bekliyorlardı. Bir vakitler Eskişehirden gelerek, ilk görüşmede Mustafa Kemal Paşanın da aynı çehreyi bekleyip, düşüncesinde yanılmış olduğunu söylemişlerdi.

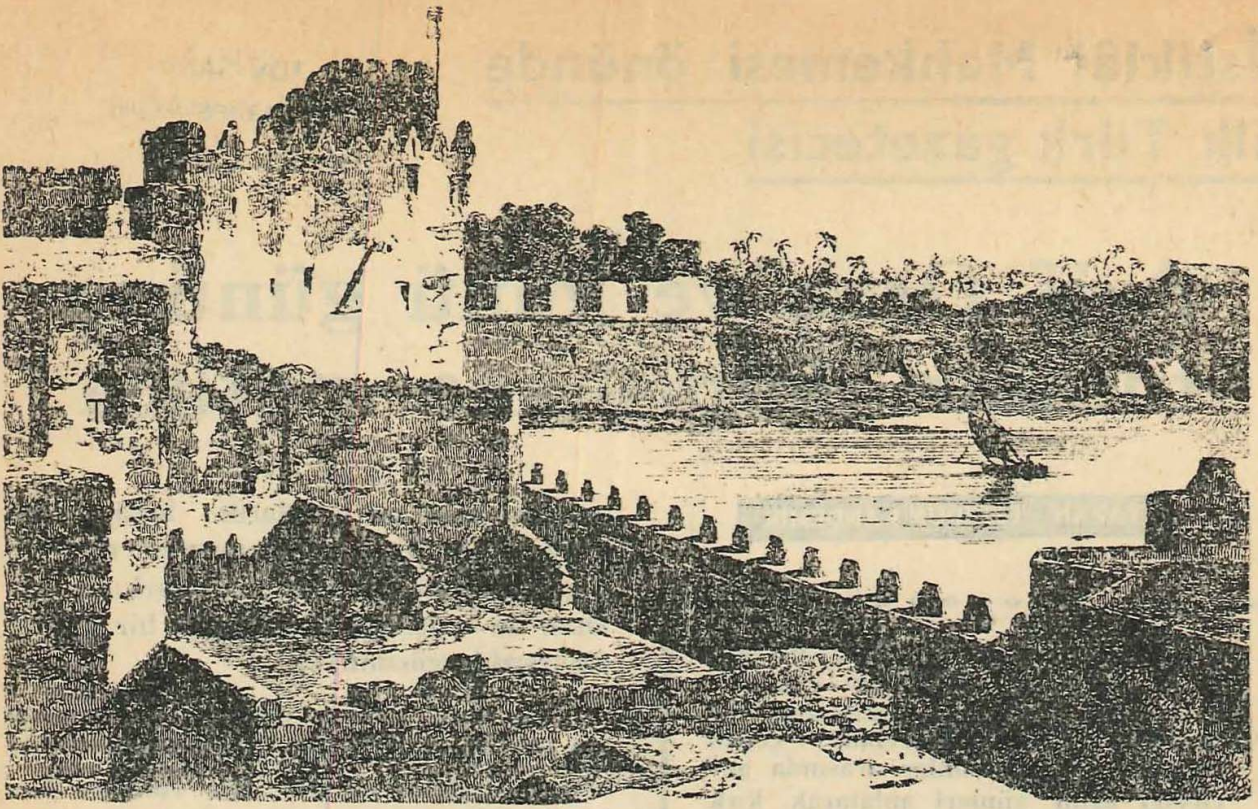
Kapıdan girerken, reisin (Topçu İhsan Bey) bana hayret ve merakla baktığını gördüm .

«— Buyurunuz!» dediler.

Hasır bir sandalyeye oturdum. Bu sandalye üzerinde benden evvel yüzlerce mücrim oturmuş ve kimbilir kaç tanesi, temyiz ve istinafi kaabil olmayan, sadece vicdanî hükümlerle, dünyaya gözlerini yumup ahirete göçmüşlerdi?

Kürsü boğazına kadar yükselen İhsan Beyin, küçük çakır gözleri, kızıl bir sebeke içinde uyumuş kesik bıyıkları, dudaklarını çıplak bırakan ağzı geviş getirir gibi çenesiyle birlikte oynuyordu. Âzadan Kütahya Mebusu Cevdet önüne bakıyor. Millî Harekât iptidasında Tasvir-i Efkâr gazetesi adına Salihli'de Çerkes Ethem'in nezdine uğradığım zaman görüp tanıdığım Nuri Paşanın yaveri Asaf (Kılıç Ali) yan duruşuyla, Fatih'in atını Yedikuleden denize vurduğunu gösteren levhalardaki tasvire benziyordu.

Âzalardan üçüncüsü, Elâziz Mebusu Hüsnü Beydi.

Baron dö Tod'un tabyalarındaki topları değiştirmek üzere yaptığı yolculuklarda bahsettiği Bodrum kalesi önündeki San Juan harabesi.

değiştirmek ister. Çünkü her yeni gelen, getirenin başını yiyerek olduğu yerde kahr.»

KARA VEZİRİN ENDİŞESİ

«Serhad Beyi fala mı bakmıştı, bilmiyorum... Geleceği nasıl da böylesine bilmıştı, hayretler içinde idim... Çünkü İstanbul'a döndüğüm zaman, Sadriazamı muhalifleriyle sert bir mücadelede buldum. Padişahın muvafakatı olmasına, hat ta Hazine-i Hassa'dan bu hususta büyük bir yardımda bulunmasına rağmen, girişilmiş olan ıslahata karşı baş kaldırma başlamıştı.

Serhad Beyinin bana anlattıklarını samimiyetle Sadriâzama hikâye ettim. Alâka ile dinledi. Çok acı çeken insanların dudaklarında dolaşabilecek elemli bir gülümseyişle cevap verdi:

«— Kale dizdarı böyle der de, topların değiştirilip askerim talimi gerektiğinde başkaldıranlar içine katılır, (eliyle boğazını gösterdi) bundan vaz geçmeyi göze almayınca bu işlerin sadece lâfi edilir. Biz bu yola baş koyduk.»

Kara Vezir, başladığı ıslâhat işinde karşısına çıkarılmış zorlukların artmasından endişelendiği anlaşılıyordu. Yanından çıkarken bana bakışlarının bile başkalaştığını farkederek dedim. Sadriâzam düşünüyordu, ben tatbik ediyordum. Korkmam ve ürkmem lâzımdı amma, bilâkis içimde cesaret ve azim vardı.

Dünyanın neresinde olursa olsun iyi ve güzel şeyler, yeniler ve daha faydalı olanlar ucuz ve kolay değildi. Bu zorluk, an'anelerle yaşamaya kararlı bir ülkede daha sert bir çehre alıyordu amma, başını bu yola cesaretle ve feragatle koymuş, Kara Vezirin bembeyaz uzun sakalı ile tezat teşkil eden ateşli, hayatîyet dolu kara gözlerindeki hizmet imanı, benim de ruhumu sardı.

O gece hazırlıklarımı tamamladım ve sahil boyu müdafaa tabyalarında değiştirilecek topların yerlerini tesbit seyahatime korkusuz ve ümitli devam kararıyla, Boğaziçinin sihirli sularının kıyısında, misafir kaldığım Boğaz Nazırının muhteşem Sahilhanesindeki odamda gözlerimi güzel bir yaz sabahına açmak duasıyla kapadım.»

GEÇMİŞ GÜNLER ...

İstiklâl Mahkemeleri, verdiği hükümlerin temyizi kabîl ve münâkûn olmaması bakımından, ihtilâl devrinin en tipik müessesesi idi. Reis ve âzalarının, Büyük Millet Meclisi âzası arasından seçilmesi, mahkemeye ayrı bir mehâbet getirmişti. Bazan infazlar, aynı gece yerine getirilirdi. Birçok mahkûmlar hakkında verilen idam hükümleri, birkaç saat fasıla ile yerine getirilmişti, Klişemiz, Ankara İstiklâl Mahkemesinin en kıdemli âzası Kılınç Ali Beyi (sol başta), yaver Muzaffer ve mebus Asaf Beylerle birlikte gösteriyor.

SUALLER VE CEVAPLAR

İhsan Bey, nereden başlayacağını henüz ezberlemeyen bir mektep talebesi gibi sıkılğan ve mütereddit:

«— İsminiz?.. Pederinizin ismi? Şöhretiniz?» dedi, sonradan ilâve etti:

«— Kaç yaşındasınız, ne iş yaparsınız?»

İsmimi bildiklerini söyledim. Yaptığım iş de malûmdu. Hele :

«— Tasvir-i Efkârın mesleği hakkında da izahat verir misiniz?» sualine şaşkınlıkla:

«— Bunu daha iyi bilmeniz lâzımdır reis Bey!» dedim.

«— Öyle... Fakat burada söylemeniz icap ediyor...» Buyurdu. Resmî ve vicdânî bir mahkeme karşısında bulunduğumu unuttuğuma hayret ettim. Bir cürmüm olmadığı halde, istenilerek öyle emir verilip, böyle aylarca güneş yüzü görmeden, eza ve cefalarla ıstıraplar içinde bırakılmış olmamı bilmekle müteazzi oluyordum.

Reisin küçük gözleri açıldı :

«— Siyasî hüviyetiniz hakkında izahat verir misiniz?» dedi.

«— Siyasî hüviyetim mi?. Anlıyamadım?»

«— Yani bu an'a kadar bir fırkaya intisap ettiniz mi?»

Buna lüzum görüp, tenezzül etmediğimi anlattım.

«— Niçin?» dediler.

«— Sa'yim beni geçindiriyor. İhtiyacım yok da ondan.» dedim ve Ankaradaki Komünist Fıkrasına da vaki olan İbrahim üzerine girdiğimi söyledim.

«— İstanbuldan ne zaman ve hangi maksatla ayrıldınız?»

«— İstanbuldan 17 nisan 1336 - 1920 de kaçtım. Maksadım, sizinki ne ise odur.»

Reis İhsan Bey muazzep oluyordu.

«— Fakat niçin kaçtınız?»

Az daha «Siz niçin kaçtınız efendim?» diye haykırıp süngülülerin tehdidine rağmen bu salonu terk edip gidecektim. Ne olacaktı? Öldürecek değiller miydi?»

«— Bu kadar düşünmenize sebep nedir Arif Bey?»

Bu düşüncemden o zatın vicdanını saran şüphe bulutunun kesafetini görüp hisseder gibi oldum. Ne yalan söyleyim ki, biraz da titredim.

«— İngilizler takip etmesin diye, Reis Bey!»

Kurnaz bir tilki gibi gözlerini kırptırıp, küçük beyaz ellerini, boğazına kadar yükselen masa üzerine uzattı da:

«— Demek, yalnız İngiliz takibinden kurtulmak fikriyle Anadolu'ya geldiniz?» dedi.

«NE SÖYLÜYÖRLER, NE ANLAMAĞ İSTİYÖRLER»

Bu sual, şu inkılâba çalıştığımızdan bihaber görünmek isteyen heyetin medar-ı ittihamı olarak, inkılâba hizmet fikrile geldiğimi araştırıp, bir ipucu elde etmek fikrinden doğmuyordu da ne idi? İnsanlar, birbirini ittiham için ne kadar nankör olup, vesileler arıyorlar!

«— Evet beyefendi hazretleri, öyle...»

«— İngilizler sizi niçin takip ediyorlardı?»

Başımın döndüğünü hisseder gibi oldum. Ne söylüyorlar, ne anlamak istiyor görünüyorlardı. «Çok oluyorsunuz. Bu sualinizle beni utandırıyor-

nuz» diye bağıracaktım. Sükûnetle güldüm ve dedim ki:

«— Yani Kuvayi Milliye'ye hizmetten?...»

«— Öyle efendim...»

Önündeki kapalı zarfı yırtarak, meçhul bir kaynaktan talimat alır gibi kızaran İhsan Bey, dikkatle gözlerime baktı ve ahenkli bir sesle:

«— Bolşevik murahhaslarından Süleyman Sami isminde birini tanır mısınız? dedi, nerede ve ne zaman kendisiyle görüştünüz?»

Böyle bir zatın vaktiyle, Eskişehirden geçerek Ankaraya gelip gittiğini işitdiğimi söyledim. Kendisini şahsen tanımadığımı ve görüşmediğimi ilâve ettim.

«— Bu mektupta görüştüğünüzden bahsederek diyorsunuz ki...»

«— Evet, diyorum ki...»

«YA İKİ MİLYON ALTIN?»

Reis yutkunarak devam etti:

«— Ankaradaki Heyet-i Merkeziye namına 2,000,000 altın gönderileceğini vaadetti, bu iki milyon altını ne zaman aldınız? Ve ne yaptınız?»

«— Arz edeyim efendim, Süleyman Sami Bey denen bu zatla görüşmediğimi her veçhile isbat ederim. Kendisi Eskişehirden geçip Ankaraya gittiği zaman, ben cephede harb ediyordum. Daha sonra «Yeni Dünya» gazetesini neşr için Eskişehirde geldiğim zaman, Şerif Manatof ismindeki zattan bu Süleyman Sami Beye dair malûmat aldım. Ve o zaman bizzat Mustafa Kemal Paşanın bile, ümidi Bolşeviklerde olduğunu resmen Büyük Millet Meclisinde beyan etmesi dolayısıyla, Ethem'in kardeşi Tevfik Beye yazdığım bir mektupta, bu murahhasın gelip geçtiğini bildirdim.»

Reis:

«— Ya iki milyon altın?.. Ankaradaki Heyet-i Merkeziye?» diye homurdandı.

«— İnsaf buyurup, kerem edin beyefendi! dedim, iki milyon altın, ikiyüz katırla zor taşınabilir. Oturduğum ev bir saray değil... İki küçük odalı bir

ÇERKES ETHEM BEY İLE ALÂKALI SUALLER

İhsan Bey kâtime: «Yaz..» dedi. Ve bir lâhza düşünceye daldı. Gazetenin kaç nüsha sürdüğünü, münhasıran bana ait olup olmadığını, bütçe açığını kimin yardımıyla kapadığını sordu.

Üç bin satan bir gazetenin, bütçe açığı olamayacağını, kâr ettiğimizi anlattım.

«— İlk tesis zamanında, kimden yardım gördünüz?» dedi. Bunu sorarken, memnuniyetle ellerini uğuşturuyordu. Ethem Beyden iki ay vâde ile sekiz yüz lira alıp, bu borcumun sekizde beşini ödediğimi isbat ettim.

«— Matbaa kimindir?» dedi.

«— Ethem Beyin... Ayda üçyüz lira kira verdiğimi herkes bilir.»

Çerkes Ethem Beyle alâkamı öğrenmek maksadiyle sorulan bir sürü mânasız suallerle Bolşevikleri iğfal, memlekette bir haydut hükûmeti kurmak töhmetleriyle isyan ettiği ilân edilip söylenen iki kardeşiyle Ethem'in, bir de Yunanlılara iltihakı keyfiyetinden bahisler... Fakat bunların benimle ne alâkası vardı. Bana isnat edilen, edilmek istenen suçtu anlamakta kim olsa güçlük çekmezdi.

«— Bir gizli cemiyete mensup musunuz!» dediler.

«— Hayır..» dedim. Evvelce «Yeşil Ordu» teşkilâtının Ankara'daki merkez toplantısında iki defa bulunduktan sonra, cepheye gittiğimi anlattım.

İhsan Bey, bu defa kekeleydi:

«— Komünizmin tatbiki tarzı hakkındaki içtihad ve kanaatlerinizi söyler misiniz?»

«— Yeni Dünya'yı şüphesiz takip ediyordunuz. Orada bunların hepsi vardı.»

«— Hayır, hayır. Bize izahat veriniz.»

Verdik. Dinlediler ve sonra âzalarla başbaşa fısıldaştılar.

Aman yarabbi... Komünizmin memleketi ihtilâle vererek tatbiki için çalışır bir gizli cemiyetin, umumî merkez âzasından olduğum, Şerif Manatof'la

Ankara İstiklâl Mahkemesi Reisi İhsan Bey, Bahriye Vekilliği günlerinde, yaptırdığı hususî üniforma ile..

kulübe... Hem bu para, bana neye gelsin. Bundan altı ay evvel, başında Mustafa Kemal Paşanın da bulunduğu söylenen «Yeşil Ordu» Heyet-i Merkeziyesine gelebilir. Onlar, sizi daha iyi tenvir edebilirler.»

«— Rusya'da Türk Şûraları Reisi Suphi isminde birini tanır mısınız?»

«— Heyhat... Hayır!..»

«— Gazetenizin ismini «Yeni Dünya» koymaktan maksadınız?»

«— Bu çok garip... Yenigün kabinden Yeni Dünya...»

«— Başka imtiyazlarınız var mı?»

«— Yeni Âlem, Yeni Hayat, Yeni Cihan ve Yeni Devir... Bir de Yeni Dünya.»

«— Yaaa... Demek beş imtiyazınız var?»

«— Evet efendim...»

Hacıoğlu Salih'in yedi ay evvel bana yazmış oldukları bir mektuptan anlaşılıyor. Bu iki zat, şu köhne enkazın çabuk devrilip yıkılacağından bahsetmişlermiş...

MAKSADI ANLAMMIŞTIK

Kurt ve kuzu hikâyesini bilenler, şüphesiz maksada intikal ederler. Yeğenim Nizamettin'i, Reşit'le müzakere edip Ethem'e göndermiş, Nizamettin'in tertip ettiği beyannameye «Basılsın» emrini vermişim!...

İstiklâl Mahkemesine namusumla temin ettiğim, bu beyannamenin müsvedesini ilk defa polis dairesinde, komiser Mustafa efendinin masası üzerinde görüp okumuştum. Altı satırdan ibaret bir beyanname ki, her yerde ve her zaman emsali görüldüğü vechile, işçileri birleşmeğe davet edip, dedikodudan sakınmağa çalışmalarını ihtar oluyordu. Nizamettin'in, sabahleyin alelusul komünist fırkasına tasdik ettirerek müddeiumumiliğe, matbuat idaresine 2 şer nüshasını vereceğini iddia eylediği varakalar, daha gece yarısında, karanlık ve müphem bir endişe ile müsadere edilmiş, sansürsüz hükûmet de bu suretle hareket etmesine meydan bırakılmak istenilmemişti.

Bu hakikat, İstiklâl Mahkemesinde, (işçilere), bir de (Ahali) eklenerek halkı isyana teşvik şekline çevrilmişti. Ve biz, bunun için süründürülüyorduk.

Matbaa millileştiriliyor, gazete tatil ediliyor, biz de ihtilâttan men' edilmek suretiyle birer hocreğe kapatılıyorduk.

«— Muhakemeniz başka bir güne bırakıldı» dediler ve aşağıya indirdiler.

Mustafa Nuri'yi aldılar. Zavallı çocuk, sonra bana mülâkî olduğu zaman:

«— Bu bir komedi azizim, dedi, yemin ederim ki öyle... Gizli teşkilâttan bahsediyorlar... Yeşil Ordu mensupları bizzat kendileri...» Ve gülererek ilâve etti:

«— Hani şu, dostlar şehit, biz gazi kabilinden...»

Ve altı süngülü ortasında, mahkeme kapısından çıkarılıp tekrar hapis-haneyeye götürüldük.»

İSTİKLÂL MAHKEMESİNİN KARARI

Ankara İstiklâl Mahkemesi, dört ay süren duruşmalar sonunda, nihayet 9 Mayıs 1921 günü, içlerinde «Yeni Dünya» gazetesi sahibi ve başyazarı Arif Oruç Beyin de bulunduğu 39 maznun hakkındaki hükmünü vermişti.

Buna göre: «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetini devirerek, milletin arzusu hilâfına bir hükûmet kurmağa çalışmak cürmünden» zanlı olan Çerkes Ethem ve kardeşleri Tefik ve Reşit ile Yüzbaşı İbrahim, jandarma yüzbaşısı Sami, Erkânıhab (kurmay) yüzbaşısı Halil, Kütahya polislerinden Artin, Kuvay-i Seyyare müfreze kumandanı Manyaslı Şevket, Çerkes Ahmet, Reşat ve Kütahya muntaka kumandanı Binbaşı Abdullah ve mülkiye kaymakamı Ömer Lütfi'nin, bu hükûmeti devirmek cürmünü silâhlı olarak irtikâplarından ve sonra düşman tarafına kaçtıkları anlaşıldığından, cümlenin gıyaben idamlarına, menkul ve gayrimenkul mallarının haczedilmesine.. Gizli Komünist Partisi teşkili suretiyle yine hükûmeti devirmek cürmünü irtikâp teşebbüsünde buldukları anlaşılan Tokat mebusu Nâzım Beyin, tevkif edildiği tarih olan 12 Nisan 1921 den ve Baytar (veteriner) Binbaşısı Hacıoğlu Salih Efendinin 11 Ocak 1921 den ve Matbuat Müdürlüğü memurlarından Zeynetullah Nevşirvan'ın 27 Ocak 1921 den itibaren Ceza Kanununun 46 ncı maddesinin delâletiyle Hiyaneti Vataniye Kanununun 12 nci maddesi mucibince onbeşer sene müddetle küreğe, Nizamettin'in sekiz sene müddetle küreğe, Arif Oruç'un mevkuf kaldığı müddet kâfi görülerek tahliyesine ve millî maksadın istihsaline değin hükûmetin tensip edeceği bir mahalde ikametine, diğer maznunlardan Bursa mebusu Şeyh Servet, Afyonkarahisar mebusu Mehmet Şükrü Bey ile diğerlerinin ademî mesuliyetlerine» karar verilmiştir.

Bu kararnamenin altında, yalnız mahkeme heyeti âzasından Elâzığ mebusu Hüseyin Beyin şu itirazı vardı: «Nizamettin ile Arif Oruç hakkında ceza azdır. Bunların on sene hapsedilmeleri re'yindeyim.»

İlanı yılında Millet Meclisi Başkanvekili olarak hizmet görmüştür. 22.10.1965'de Meclis Başkanlığı'na seçilmiş ve istifa ettiği 19.10.1970'e kadar bu görevde kalmıştır.

SABİT OSMAN AVCI:

1921 yılında doğmuş, İstanbul Orman Fakültesi'ni bitirmiştir. 1961 tarihinde Adalet Partisi'nden Artvin Milletvekili olarak T.B.M.M.'ne katılmıştır. Demirel Kabinelerinde Köy İşleri Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yapmış, 26.11.1970 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına seçilmiş, 1973'e kadar bu görevde kalmıştır.

KEMAL GÜVEN:

1921 yılında Erzincan'da doğdu. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 10, 11, 1, 3 ve 4. dönemlerde Milletvekili yaptı. Ayrıca Ankara'da Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı görevinde de bulundu. 1973-1977 arasında Meclis Başkanlığı yaptı.

CAHİT KARAKAŞ:

1928 yılında Bartın'da doğdu. Öğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi ile Berlin Teknik Üniversitesi'nde tamamladı. Almanca, İngilizce ve Fransızca bilen Karakaş, Limanlar Fen Heyeti Müdürlüğü görevinde bulunduktan sonra 2,3 ve 4. dönemlerde Milletvekili seçildi. Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlıklarında bulundu. 1977'den 11 Eylül 1980'e kadar Meclis Başkanlığı görevini sürdürdü.

12 Eylül 1980'den önce Millet Meclisi içtüzüğüne göre Meclis Başkanı Millet Meclisi'ni Meclis dışında temsil ederdi. Başkanın diğer görevleri ise şunlardı: Genel Kurul görüşmelerini yönetmek. Tutanak dergisi ile tutanak özeti düzenlenmesini denetlemek. Başkanlık Divanı'na Başkanlık etmek ve Divanın gündemini hazırlamak. Danışma Kurulu'na Başkanlık etmek Millet Meclisi Komisyonları'ni denetlemek. Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak. Millet Meclisi'nin idari ve mali işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek. Millet Meclisi'ni ve çalışmalarını tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak.

Ancak bugünkü Danışma Meclisi'nin Başkanı seçilen Sadi İrmak'ın görevleri bir içtüzükle tam olarak belirlenmiş değil. Resmi Gazete'de 30.6.1981 tarihinde yayınlanan Kurucu Meclis Hakkındaki Kanun "Danışma Meclisi çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür" diyor. Yine bu kanuna göre Danışma Meclisi kendi kolluk işlerini Başkan eliyle yürütecek. Yani bu görev Sadi İrmak'ın oldu şimdi. Danışma Meclisi'nin içtüzüğü hazırlamasından sonra da İrmak'ın görevleri kesin olarak belli olacak.

SAYFA: 6

Hürriyet'ten size

Nezh DEMIRKENT

Türk basınının 150. yılı...

BAZI basın tarihçilerine göre 1 Kasım 1981 Türk basınının 150 yıl önce varolduğu gündür. Bazılarına göre Türk basını Tercüman-ı Ahval ile doğmuştur. Biz bu tartışmaya girmeksizin Hicri 1247 yılının 25 Cemaziyülevvel günü yayınlanan Takvim-i Vekayi'yi ilk Türk gazetesi kabul edeceğiz. Bu tarih Miladi 1831 yılına rastladığı için bizce basınıımız 150 yaşına basmış olmaktadır.

Takvim-i Vekayi Batı'da 1630 yılında yayınlanan ilk modern gazeteden tam 201 yıl sonra yayınlanmış bir gazetedir. Üstelik yayımlandığı yıllarda da softaların hücumuna hedef olmuştur. Yazıdan korkanlar devrin padişahi İkinci Mahmut'a başkaldırmak istemişler, ancak bunda başarı gösterememişlerdir. Aslında 1826 yılında İzmir'de Fransız asıllı Aleksandr Blak "Spectateur d'orient" isimli bir gazete çıkıyordu. Daha sonra bu yayının adı İzmir Pc. 'ası'na dönüştü ama kimse bu yayınlardan fazla rahatsız olmadı. Saray, bizzat bir gazetenin çıkmasını isteyince de karşısında softaları buldu.

Takvim-i Vekayi adı doğrudan Padişah İkinci Mahmut tarafından konuldu ve başına vak'anüvis Esat Efendi getirildi. Bir bakıma ilk Yazıişleri Müdürü Esat Efendidir. 5000 adet basılan ilk nüshadan önce yayınlanan bir önsöz, tanıtım olarak üç dört gün önce dağıtıldı. Gazete haftada bir defa yayınlanıyor ve çift sütun üzerine tertip ediliyordu. İlk nüshası dışında genellikle on sayfa olarak Fransızca, Arapça, Rumca, Ermenice ve Farsça yayınlanıyordu.

Takvim-i Vekayi'nin ilk sayısında yayınlanan baş yazının bugün için bile önemi olduğunu belirtmek isteyeceğiz. Bu yazıyı özetlemek isteriz:

"Tarih olayları tespit ederek anlatan ilimdir. Tarih geçmişten geleceğe yadigârdır. Bazı bilginlere göre tarih devletin kanununu ve nizamını muhafaza eder. İslam ve diğer devletler tarihe büyük önem vermişlerdir. Osmanlı Devleti'nde de tarihe önem verilmiştir. İlk zamanlarda şehnameciler, sonraları vak'anüvisler tarih yazmaya memur edilmişlerdir. Bunlar yirmi - otuz yılda toplanan bilgileri bir araya getirip tarih yazarlardı. Naima, Raşit, Suphi, İzzi, Vasıf bu tarih yazarlarındandı. Yalnız bunlar olayları zamanında halka ilan etmedikleri için olayların hakiki sebepleri gizli kalmakta idi. Hakikat bilinmediği için de devletin iç ve dış olaylarının sebepleri bilinmediğinden halk tarafından akla gelmeyen manalar verilmekte, dedikodulara sebep olmakta idi. Bu dedikodulardan halk

mazur görülse bile cehaletleri ile buna sebep olanlar suçlanır, Osmanlı Devleti uyruğu olan halkın huzurunu kaçırr. Ahali vehim ve vesveseye düşer. Şevketli ve kerametli Padişahımız Sultan Mahmut hazretleri hem halkın bu vesvesesini gidermek, hem de umumi asayışı sağlamak için bir hal yolu buldu. Babiâli'de ulema ve devlet adamlarından bir meclis topladı, burada devletin gerek iç ve gerek dış olaylarının biriktirilmeden hakiki sebepleri ile birlikte halka duyurulması karan alındı. Herkes her olayı sebepleri ile öğrenecek, başka manalar vererek yanlış havadisler dolaşmayacak...(x)" Gazetede verilen ilk haberler arasında Sultan Mahmut'un Çanakkale gezisi, Tavaula yangını, Şehzade Abdülmecit'in derse başlaması, Arnavutluk isyanı ve asakiri mansure talimleri bulunuyordu.

Yıllar sonra devletin bu tek resmi yayın organı yine devlet tarafından kapatılacaktı. Sebep, hiçbir kaşıt olmadan dizilen harflerden birinin yanlış dizilmesi kadar basit bir olaydı. İkinci Mahmut'un kurduğu yayını, sansür uygulaması sonucu Sultan Abdülhamit ortadan kaldırıyordu.

Aradan tam 150 yıl geçmiştir. Türk basını iyi ve kötü günleri yaşamaya devam etmiş, bazı yönetimleri kızdırırken bazı yönetimler tarafından vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Teknolojide dünya gelişmesine ayak uydurmuş ve yayın alanını ülke sınırlarının dışına taşımıştır. Bugün gazetelerimiz artık Amerika, Avustralya gibi kıtalarda bile okunabilmektedir. Kabul etmek gerekir ki bunlar gurur verici gelişmelerdir, ancak basının varlığı ve özellikle geleceği her geçen gün biraz daha fazla tartışılmaktadır. Bunun ülke dışındaki nedeni genellikle teknolojiden kaynaklanırken, ülke içindeki nedeni çok kere muhteva olmaktadır. İşte bu acı gerçek ister istemez bazı endişeler yaratmaktadır. Çünkü bir şey ya vardır veya yoktur. Hem vardır hem de yoktur olamaz. Veya "bizim istediğimiz şekilde olsun" düşüncesi ile bir varlık korunamaz. Gelişmiş ve az gelişmiş toplumların bu geçeceği gözden uzak tutmamaları gerekir.

Gazeteler tarihi günü gününe yazamayacak olurlarsa, gelecek kuşaklara bırakacak yüzağartacak bir mirasımız da olamayacaktır.

(x) Niyazi Ahmet Banoğlu koleksiyonundan.

ni ve 1903 yılında Mülkiye Mektebini bitirmiştir. 1924 yılında Maliye Vekili; 1927 yılında Milli Müdafaa Vekili olmuştur,

1934'te Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Başkanvekili ve ertesi yıl T.B.M.M. Başkanlığına seçilmiş, Reiscumhur vekilliği yapmıştır (1939). 1946'da T.B.M.M. Başkanlığı'ndan ayrılarak, aynı yıl Hasan Saka kabinesine Devlet Bakanı olarak katılmış 1948'de bu görevinden istifa etmiş. 1.10.1957 yılında İstanbul'da ölmüştür.

KÂZIM KARABEKİR:

1882'de İstanbul'da doğmuş Erkânı Harp Mektebi'ni birincilikle bitirmiştir. Kurtuluş Savaşı başlangıcında Şark Cephesi Kumandanlığı Kars anlaşmasında Murahhas Heyetin Başkanlığını yapmıştır. Zaferden sonra Birinci Ordu Müfettişi, müteakiben İstanbul Milletvekili seçilerek 1924'de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurmuş, 1938'den 1946 yılına kadar İstanbul Milletvekili, 5.8.1946'dan, vefat ettiği 26.1.1948 tarihine kadar Meclis Başkanlığı yapmıştır.

ALİ FUAT CEBESÖY:

1882'de İstanbul'da doğmuş Harbiyeyi bitirerek kurmay subay olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında Sivas Kongresi karan ile Umum Kuvayi Milliye Başkomutanlığına tayin edilmiştir. Bir süre sonra hem T.B.M.M. üyeliğine hem de Garp Cephesi Kumandanlığı'na getirilmiştir. Askerlikten ayrıldıktan sonra Konya Milletvekili'ne seçilmiş, 1939'da Nafia ve 1943'de Münakalât Vekillikleri yapmıştır. 1948'de T.B.M.M. Başkanı olmuştur. 1950'de Eskişehir, 1957'den 1961'e kadar da İstanbul Milletvekili yapmıştır. 1968'de İstanbul'da ölmüştür.

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU:

1887 yılında Ödemiş'te doğmuş, İstanbul'da Mektebi Mülkiye'den mezun olmuştur. Yunanlılar İzmir'e çıkınca Kuşadası, Aydın, Nazilli Mücadele Cephesi'ni kurmuştur. 1923'te İzmir Milletvekili olarak T.B.M.M.'ye katılmış, Maarif, Maliye, Adliye ve Hariciye vekilliği yapmıştır.

1942'de Başbakanlığa getirilmiş, 1946'da hastalığı nedeniyle başbakanlıktan çekilmiştir. 1948'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına seçilmiş ve bu görevde 1950'ye kadar kalmıştır. 27.12.1953'de ölmüştür.

REFİK KORALTAN:

1889'da Divriği'de doğmuş, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirerek devlet hizmetine girmiştir. 1920'de Konya'dan Milletvekili olarak T.B.M.M.'ne katılmış milletvekili yapmıştır. 1946'da Dörtlül Takrir imzalararak C.H.P.'den ayrılmış üç arkadaş ile birlikte Demokrat Parti'yi kurmuştur. 22.5.1950'den

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İlk Meclis Başkanımız Kemal Atatürk idi...

FETHİ OKYAR

KÂZIM ÖZALP

ABDÜLHALİK RENDA

KÂZIM KARABEKİR

ALİ FUAT CEBESÖY

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU

REFİK KORALTAN

KÂZIM ORBAY

FUAT SİRMEN

FERRUH BOZBEYLÎ

SABİT OSMAN AVCI

KEMAL GÜVEN

CAHİT KARAKAŞ

SADI IRMAK

den 27.5.1960'a kadar T.B.M.M. Başkanlığı yapmış, 1974'te ölmüştür.

KÂZIM ORBAY:

1887'de doğmuş, Harp Akademisi'nden mezun olmuştur. Orgenerallikten emekli olduktan sonra Devlet Başkanlığı temsilcisi olarak 1961'de Kurucu Meclis'e girmiş ve 1.1.1961'e kadar Kurucu Meclis Başkanlığı yapmış, 1964'te ölmüştür.

FUAT SİRMEN:

1899'da doğmuş İstanbul ve Roma Hukuk Fakülteleri'nden mezundur. Hukuk Doktorudur. 1935 senesinde Erzurum Milletvekili olarak T.B.M.M.'ne katılmıştır. İktisat, Adliye Vekilliği yapmıştır. 1950'de serbest hayata atılarak İstanbul'da avukatlığa başlamıştır. Bu devrede C.H.P. Parti Meclisi üyesi olarak bulunmuş, 1961 seçimlerinde Rize'den, 1965'te İstanbul'dan Milletvekili seçil-

miştir. 1.11.1961 - 22.10.1965 arasında da Millet Meclisi Başkanlığı yapmış, 1981'de ölmüştür.

FERRUH BOZBEYLİ:

1927 yılında Pazarcık'ta doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. Millet Meclisi'nin 1961-1962 toplantı yılında Adalet Partisi'nin Meclis Grubu Başkanvekili olarak birinci devrenin diğer üç top-

LÜTFEN SAYFAYI CEVİRİNİZ

**BABIALİDE
50 YIL**

NEYSE bir dava açılmadı. Konu bu kadarla kapandı. Ama daha başka şeyler oldu ardından. Cumhuriyet'in ortakları, yani Nadi ailesi, başta avukat damatları olmak üzere gazetenin politikasını değiştirmeye karar verdiler. Gazete fazla "sol"da imiş, bu yüzden özel sektör ilan vermiyormuş! Çok geçmedi, Nadir Nadi yönetimin başından uzaklaştırıldı. Zaten yazı müdürü Oktay Kurtböke ile yazar İlhan Selçuk tutulanmıştı. Sıkıyönetim mahkemesinde hesap veriyorlardı. İlhan'ın suçu, "Tanziimat Kafası" adlı bir yazı yazmasıydı.

Gazetenin tek egemeni olan avukat Niyazi Bey, herkesin yanında yaptığı bir konuşmada, "Köşe yazılarının yalnız edipler tarafından yazılması" gerektiğini söyledi. Bir bakıma bu sözlerle beni onurlandırmak istiyordu. Büyükbabamdan söz etti. Anladım ki beni kazanmaya çalışıyor. "Eskiden böyleydi, dedim, ama artık toplum değişti, şimdi yepyeni, el dokunulmamış konular, sorunlar var. Bunları yazan kişiler var. Toplum bu sorunlarla ilgili yazıları daha büyük ilgiyle okuyor. Örneğin, Ahmet Haşim 'Ağaç' diye bir yazı yazardı. Yalnızca ağacı anlatırdı, ağacın doğanın bir armağanı olduğunu falan. Şimdi biz 'ağaç' diye bir yazı yazarsak, başka şeyleri de anlatmak zorundayız."

GAZETE DIŞINDA...

Niyazi Bey bu konuşmamdan sonra bir arkadaşına, "Ben onu övüyorum, o bana 'ağacı yazarsam başka şeyler anlatırım' diyor, niyetli başka" demiş. Nadir Bey'in ayrılmasından bir gün sonra dizilmiş yazımı bana geri verdiler. Zaten "Cumhuriyet, mürekkepli bir kâğıt değildir" başlıklı yazımdan sonra Niyazi Bey takiminin beni gazetede tutmasına olanak kalmamıştı. Kalmak istediğim de yoktu. Böylece Nadir Bey'le birlikte Cumhuriyet'ten ayrıldık.

Bu arada Ankara'da çıkan "Barış" gazetesinin sahibi Yaşar Aysev, gazetesinde yazılar yazmamı önerdi. Emekli değilim, bir gelirim yoktu, Meydan - Larousse'da redaktör olarak çalışıyordum. Üstelik de 12 Mart rejiminin katı tutumuna karşı görüşlerimi söylemek gerekliliğini de duyuyordum.

"Cumhuriyet"teki yerime Fikret Ekinci'yi aldılar. İlhan'ın yerini de Cihat Baban'a verdiler. Bu olaylardan önce, Nadir Bey, "İçerde" olan İlhan'ın yerinde yazmamı istemişti. Biliyordum ki, bir süre sonra o sütuna Niyazi Bey'ler birini getirecekler. Sanki ben orda yazarsam tehlike önlenmiş gibi! Böyle bir durum Babiali'de çok yanlış yorumlara yol açacağıni söyledim. "O zaman imzasız yaz" dedi. Bu konuda tartışırken olanlar oldu. Nadir Bey, ardından ben, Sadun Tanju, Çetin Özbayrak vb. arkadaşlarla birlikte Cumhuriyet'ten koptuk.

OKURLARIN TEPKİSİ

Gazete hızla okur yitirmeye başlamıştı. Atatürk devrimini savunan, çağdaşlığa, halkçılığa, laikliğe, ilerici görüş ve düşüncelere açık Cumhuriyet, 12 Mart'ın getirdiği gerici havayı benimsemişti. İlk kez oluyordu bu, okur sevdiği, beğendiği gazetesini okumuyordu. Yüz binin üstündeki günlük satış birkaç ay

12 Mart'ı izleyen günlerde, Cumhuriyet ortakları, gazetenin politikasını değiştirmeye karar verdiler. Gazete fazla "sol"da imiş...

Cumhuriyet olayı

Gazete hızla okur yitirmeye başlamıştı. Atatürk devrimini savunan, çağdaşlığa, halkçılığa, laikliğe, ilerici görüş ve düşüncelere açık Cumhuriyet, 12 Mart'ın getirdiği gerici havayı benimsemişti

Nadir Bey'in ayrılmasından bir gün sonra dizilmiş yazımı bana geri verdiler. Zaten "Cumhuriyet, mürekkepli bir kâğıt değildir" başlıklı yazımdan sonra beni gazetede tutmalarına olanak kalmamıştı. Kalmak istediğim de yoktu. Böylece Nadir Bey'le birlikte Cumhuriyet'ten ayrıldık

İçinde otuz binlere indi. Sonunda şirket ortaklarının aklı başına geldi, Eylül 1972'de Nadir Nadi'yi gazetenin başına çağırmak gerekliliğini duydular. Nadir Bey'le arkadaşlarının geri gelmesinden sonra Cumhuriyet'in satışı yavaş yavaş eski çizgisine ulaştı. Ben de "Evet - Hayır" başlıklı yerimde haftada altı kez yazmaya başladım. İlhan Selçuk da Ziverbey Köşkü serüveninden sonra gazeteye döndü. "Cumhuriyet" yeniden okurlarının sevdiği, beğendiği gazete oldu.

BİR UMUT DOĞUYOR

12 Mart fırtınası, demokrasimizi büyük ölçüde etkiledi, daha doğrusu yozlaştırdı. Anayasa'da büyük değişiklikler yaptılar. Nihat Erim, Ferit Melen yönetimleri geldi geçti. Bir zamanlar umut bağlanan bir Erim'in başbakanlığı bir yıkım dönemi oldu. Neyse ki, 1973 seçimlerinde CHP birinci parti durumuna geldi. Bir umut ışığı doğmuştu: Bülent Ecevit. Dağlara taşlara "umut" olduğu yazılıyordu. Hepimiz Ecevit'in başlaştığı, iktidara aday yaptığı Orta Solu politikasını destekliyorduk. Ecevit, bizim kuşağımızın bir politikacıydı. Gerçek bir aydınlı, bir şair, bir yazardı.

1974'te kurulan CHP - MSP ortak yönetimi yedi buçuk ayda "bir şeyler" yapmaya çalıştı. Biri şeriatçı düzenin, biri çağdaşlığın savunucusu iki partinin tüm görüşleri birbirine tersi. Neyse ki Kıbrıs Barış Harekâtı Ecevit'in yıldızını parlattı. İlk genel seçimde Ecevit'in lideri olduğu CHP'nin tek başına iktidar olması, böylece Orta Solu diye tanımlanan devrimci atılımları gerçekleştirmesi bekleniyordu. Bu ortaklık tek başına yarım bir af çıkarmak, en önemlisi Kıbrıs Barış Harekâtı'nı yapmak oldu. Gerçi bu Kıbrıs sorunu bugün de sürüp gidiyor, ama benim kanım,

Ecevit, Erbakan'ın tutumları yüzünden -bence çok haklı olarak- işbaşından ayrılmayıp Kıbrıs sorununu çözümlemek yolunda çabalarını sürdürseydi bu sorun çok daha başka bir nitelik alacaktı.

MC'LER DÖNEMİ

Derken MC'ler, yani Milliyetçi Cepheci dönemlerini yaşadık. Menderes döneminde VC'ler, yani Vatan Cephesi vardı. Demirel, Erbakan, Feyizioğlu, Türkşek ortak hükümetinin adı da MC oldu. MC'lerde egemen olan ülkücü taki-

minin ne gibi çıkmazlar yarattığı ortadadır. Cinayetler, toplu kıyımlar, "faiili meçhul" olaylar! Babiali başınında sağduyuyu, çağdaşlığı, gerçek ulusalcılığı savunanlar bir yandıydı, gerici, çağdaşlık tutumundakiler öte yanda. Abdi İpecki, Cavit Orhan Tütengil, Kafatancıoğlu, Öz, Cömert ve daha nice aydınların korkunç terliplere kurban olmaları. Gençler arasındaki şiddetli çatışmalar, parlamentoda türlü çekişmeler!..

SÜRECEK

TARİHTEN SOHBETLER

YILMAZ ÖZTUNA

Atatürk'ün ilk yıllarında İstanbul basınındaki tenkitleri okuyunuz, hiç de hafif değildir. Hâlâ çok ünlü, bugün edebiyat tarihlerinde okutulan isimlerin, edip-yazarların basına hakim oldukları devirdir. Onların şahsi şöhretleri, basını, hükümetten gelecek zararların bir kısmından kurtarabiliyordu.

Osmanlı basınının kurucularından biri Ebüzziya Tevfik Bey'dir. Onun Yeni Osmanlılar Tarihi'nde verdiği bilgiler, bu sohbetimin başlıca kaynağıdır. Bu eseri, Ebüzziya'nın torunu çok muhterem dostum, büyük gazeteci Ziyad Ebüzziya, 3 cilt halinde yayınlamıştır.

1860'lar, Tanzimat'ın refah dönemidir. 1871'den itibaren Tanzimat dejimi dejenere olmaya başlar. Hayat ucuzdur. 1 altın bugün ki değeri 500.000 liradır ama o dönemde 1 altınla en az 1.250.000 liralık alış veriş yapılabilmektedir. Özel sektör gazete, dergi, kitap yayımına başlamış, yüksek fiatlar konmasına rağmen halk, bu yeniliklere rağbet göstermiştir. Tabii Türkçe'nin coğrafya sahasının çok geniş ve imparatorluk dili olduğunu hatırlamak gerekir.

Gazete 1 kuruş'tur. Bu, çok yüksek bir fiyattır. Zira basının henüz ilan ve reklam geliri yoktur. Gazete haftada iki veya üç gün çıkmaktadır, sonra her gün çıkarılmamıştır. İbret gazetesinin tirajı, o devirde Avrupa için bile yüksek olan 12.000'dir. Başyazarı Nâmik Kemâl Bey'dir. Bütün yazıları Kemâl, Ebüzziya Tevfik, Ahmed Mithat ve daha bir arkadaşın kaleme almaktadır. Yani odacı ve kahveciden başka personel yoktur. Basimevinde bir kaç usta çalışmaktadır. Dizgi tabiatıyla harf harf elle yapılmaktadır. Baskı makineleri basittir, çoğu Alman mahdır. Kâğıt, baskı, işçilik ucuzdur ama, fikir çok pahalıdır. Zira gazete yazarı 4 arkadaşın her biri ayda 150 ilâ 180 altın almaktadır. Gerçi bugün aramızda bir Nâmik Kemâl yoktur ama, bu ücreti alan ya-

zarımız da yoktur.

Ebüzziya "O günlerde büyük refah içinde yaşadığım" yazıyor. Ama Kemâl, büyük Osmanlı aristokrat sınıfına mensuptur. Konak hayatına aldığı para yetmemektedir.

DEVLET ADAMLARININ DİKKATI

Od dönemde de gazete, çok ciddi bir politik baskı aracıdır. Türk imparatorluğunun başbakanı Ali Paşa, basına karşı uyanıktır. Türk basınının gelişmesini istemektedir ama, muhalefeti oluşturan Yeni Osmanlılar'ın Paris, Londra, Cenevre gibi Avrupa şehirlerinde yayınladıkları gazetelerden yaka silmektedir. Bu gazetelerde çıkan Ali Paşa hakkındaki tenkitlerin onda dokuzunun iftira olduğu bugün

- Sultan Aziz dönemi gazeteleri bugünkü yazıya çevrilip okunabilir, sayın okuyucularım hayret ederler. Zira satışmalar, kutsal sayılan hâkan-halifeye kadar uzanmıştır. Gazeteler bir çok tenkidi tiraj sağlamak için yapıyorlardı. Halk, padişah hakkında yazılanları okumak için gazeteleri kapışıyor.
- Basın hürriyeti, Ali Süavi Efendi'nin gazetesinde, ertesi gün saltanat darbesi olacağını bildiren yazısı üzerine son buldu. Gerçekten ertesi gün Çırağan Vak'ası denen başarısız darbe teşebbüsü oldu, çok kan döktüldü. Süavi de öldürüldü. İkinci Abdülhamid, 1878'de basını kayıt altına aldı. Sansürlü basını dönemi başladı.

kesin şekilde biliniyor. Ama Ziyâ Bey'in -ki ünlü sair Ziyâ Paşa'dır- yazılan, Ali Paşa'nın ömrünü kısaltmıştır. O dönemin yazarları çok büyük kalemlerdir. Vurdıkları yerden ses getirebilmektedirler. Hem hâkan, hem halife olan padişah da gazete okumakta, Batı basınının tercümeleri her gün kendisine sunulmaktadır.

Midhat Paşa da basına karşı dikkatlidir. Gerçi kendisini medhettikleri için gazetecileri Topkapı dışındaki mülkânesine davet edip içki sofraları kurdukmaktadır. Ama arkadaşları Nâmik Kemâl'i punda getirip iki defa sürdür-

Türkçe'nin çok geniş bir coğrafyada imparatorluk dili olduğu 18. asrın yarısından günümüze..

Osmanlı Basını

Kağıt, baskı ve işçiliğin ucuz, fikrin pahalı olduğu günler geride kaldı

□ Bir Osmanlı altını ile 1 milyon 250 bin liralık alışveriş yapılabildiğini düşünürsek, İbret gazetesini çıkaran Namik Kemal, Ebüzziya Tevfik ve Ahmed Mithat'ın aylık 150 ilâ 180 altın arası değişen maaşlarının astronomikliği ortaya çıkar. Ebüzziya, "O günlerde büyük refah içinde yaşadığını" yazıyor.

□ Türk imparatorluğunun başbakanı Ali Paşa, basına karşı uyanıktır. Türk basınının gelişmesini istemektedir, ama, muhalefeti oluşturan Yeni Osmanlılar'ın Paris, Londra, Cenevre gibi Avrupa şehirlerinde yayınladıkları gazetelerden yaka silmektedir. Ziyâ Bey'in yazıları Ali Paşa'nın ömrünü kısaltmıştır..

mekten utanmamıştır.

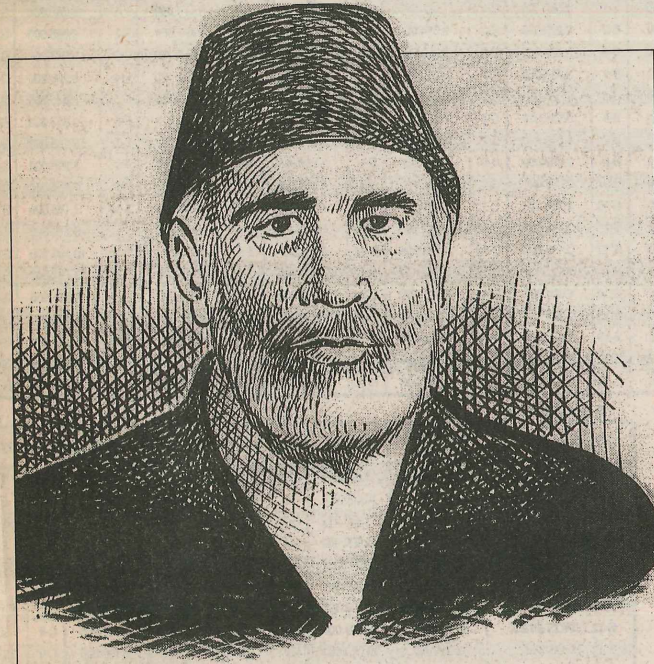
Despot serasker mareşal Hüseyin Avni Paşa (ki aynı zamanda genel kurmay başkanı ve kara kuvvetleri komutanı olan savunma bakanıdır), Ali Efendi'nin Basiret'te kendisi hakkında yaptığı bir tenkit üzerine Sultan Abdülaziz tarafından azarlanınca, zavallı gazeteciyi sözlü emirle tutuklatıp bir hafta kanusuz hapsedmiş, sonra -Ali Efendi'nin tabiriyle- "fazlasına cesaret edemeyip yakasını bırakmıştır."

Sultan Aziz dönemi (1861-1876) gazeteleri bugünkü yazıya çevrilip okunabilir, sayın okuyucularım hayret ederler. Zira satışmalar -hem millî, hem dinî bakımdan- kutsal sayılan hâkan-halife'ye kadar uzanmıştır. Gazeteler bir çok tenkidi, tiraj sağlamak için yapıyorlardı. "Şu gazete bugün Efendimiz hakkında şunu yazmış" deyince, halk, padişah hakkında yazılanları okumak için gazeteleri kapışıyor. "Efendimiz", o devirde halkın padişah hakkında kullandığı tabirdir.

TENKİTİN VAZGEÇİRMEK İÇİN

Mısır valisi Kavalalı İsmail Paşa, Nâmik Kemâl'e 5.000 altın gönderdi ve karşılığında bir sey istemedi. Sadece İbret gazetesinin gelişmesini arzu ediyordu! Kemâl, imparatorluğun birinci eyaletinde olup bitenler üzerinde kendisini tenkit hakkından alıyacak bu bediyeyi kabul etmedi.

Basın hürriyeti, Ali Süavi Efendi'nin gazetesinde, ertesi gün saltanat darbesi olacağını bildiren yazısı üzerine (ki Türk basın tarihinin en önemli olaylarından biridir), son buldu. Gerçekten ertesi gün Çırağan Vak'ası denen başarısız darbe teşebbüsü oldu, çok kan döktüldü, Süavi de öldürüldü. İkinci Abdülhamid (1876-1909), 1878'de basını kayıt altına aldı. 1908'e kadar gittikçe ağırlaşan sansürlü basını

Keçecizâde Fuad Paşa

Türk basın tarihi, iktidar sahibi olarak, siyasi tenkitleri hoşgörü ile karşılama konusunda Sadrazam Keçecizade Mehmed Fuad Paşa'dan daha anlayışlınsı kaydetmedi.

dönemi açıldı. Politik tenkit yasaktı. Onun dışında her şeyden bahsedilebiliyordu. Gazeteler, atama ve azil haberleri dışında kültür yayınları hâline geldi.

Halbuki Sadrazam Fuad Paşa, daha 1865'te, mahkeme kararı olmaksızın gazete kapatılmaya çağını emreden yasayı yayınlamıştı. Ancak 1867'de Ali Paşa, hükümet karamânesiyle de gazete kapatılabileceğini ilâna mecur oldu. Diyojen adlı mizah gazetesinin kapatılması, rakibi Hakaik gazetesinin jurnali üzerine gerçekleşti. Diyojen, 179. sayısında, Rusya Çarı Aleksandr imzalı mektuplar yayınlamış,

mevcut değildi. İngiltere'deki kısıtlamalar ise önemsizdi, sadece hükümdar ve hanedan aleyhinde tenkit yapılmıyordu.

1908 Meşrutiyeti'nde mutlak basın hürriyeti başladı (ki Temmuz ayında bugün de basın bayramı olarak kutluyoruz). Az sürdü. 1914'ten itibaren basına baskı ve sansür başladı. En rezil iftiraların ise 1908, 1909 yıllarında basınımda yer aldığı görülür. Eline kalemi geçiren herkes, herkese hakaret ediyordu.

Atatürk'ün ilk yıllarında İstanbul basınındaki tenkitleri okuyunuz, hiç de hafif değildir. Hâlâ çok ünlü, bugün edebiyat tarihlerinde okutulan isimlerin, edip-yazarların basına hâkim oldukları devirdir. Onların şahsi şöhretleri, basını, hükümetten gelecek zararların bir kısmından koruyabiliyordu.

DEVLET ADAMLARININ DİKKATI

ikinci Cihan Savaşı (1939-1945) bahane edilerek, basınımda, İkinci Abdülhamid devri sansürünün çok hafif kaldığı bir baskı uygulanmaya başladı. Gazete tirajları tepetaklak oldu. En büyük tirajı olan Cumhuriyet 7.000'den 4.000'e düştü. 1940-47 arasında Tasvir gazetesi tam 16 defa kapatıldı. Osmanlı devrinde hükümet, kapattığı gazetenin hangi sebeple yayımına son verildiğini madde belirterek ve yazılı tebligat yaparak gösteriyordu. 1946, hattâ 1947'ye kadar ise, Ankara'da basın-yayın genel müdürlüğünden bir memur, İstanbul'da gazeteye telefon ediyor, sebep de, müddet de bildirmeden gazetenin "görülen lüzum üzerine" kapatıldığını söylüyordu. Cumhurbaşkanının resmi gazetesinin üstüne değil ortasına veya altına koyduğu veya resmin tek sütuna verildiği gerekçelerle gazeteler kapatıldı.

1947-60 arasında basını hürdü. Fakat bu dönemde -bendeniz dahil- toplu basın mahkemesine çıkmayan, basın savcısına ifade vermeyen gazeteci çok değildi. 27 Mayıs dönemi basınından örnek vermek ise, sadece mide bulandırır. Bugün de basın hürriyetimizde ufak tefek eksiklikler vardır. Ben iktidarlara, tenkitten sıklıkla uzak, mümkünse hoş karşılamalarını tavsiye ediyorum. Taraf-ı davrananlar, kin kişurcularını, okuyucunun takdirine bırakmak daha iyidir. Ancak politik tenkitleri hoş karşılayan tek iktidar sahibi olarak Sadrazam Keçeci-zâde Dr. Büyük Mehmed Fuad Paşa'yı hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin! Elbet başkaları da vardır ama, şu satırları tape ederken hatırıma gelmedi.

KÜLTÜR-SANAT

Yöneten:
Beşir AYYAZOĞLU

Librairie de Pera'dan mevsimin son kitap müzayedesini Hans Von Aulock Koleksiyonu

● Pera Kitapevi'nin düzenlediği müzayedede, görevli olarak geldiği Türkiye'yi sevdiği için ülkesine bir daha dönmeyen bir bankacının koleksiyonu satışa sunuluyor

İSTANBUL — Librairie de Pera tarafından düzenlenen 10. Antika Kitap Müzayedesini bugün saat 13.00'te Taksim'de The Marmara Otelinde Opera Salonu'nda yapılacak. Hans Von Aulock Koleksiyonu'nun satışa sunulacağı müzayedede de 148 eser yer alıyor.

Alman Bankacı Hans Von Aulock (1906-1981), Deutsche Orient Bank'ın İstanbul'daki merkezine müdür tayin edilerek 1940 yılında İstanbul'a geldi. Bir daha Almanya'ya dönmeyen ve hayatının sonuna kadar Türkiye'de kalan Von Aulock, arkeolojik toprak altı parçaları, eski paralar ve Türk-İslam sanatları gibi konularda zengin koleksiyonlar meydana getirdi. Bunlardan başka Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu, Levant Dünyası, Bizans ve İstanbul'la ilgili değerli bir kitaplığın da sahibi olan Hans Von Aulock'un kitapları, nadir bulunurların ve fizikî durumlarının iyiliği ile dikkat çekiyor.

EN ESKİ KİTAP

Hans von Aulock Koleksiyonu'ndan müzayedeye sunulacak en eski kitap 1572 tarihini taşıyor. Contarini'nin 420 yıl önce basılmış olan bu kitabı, Osmanlı donanmasının İnebahtı'da Haçlı donanması tarafından yakılışının tarihi. Batı'nın İnebahtı'da Osmanlılar'a karşı kazandığı bu zafere ne kadar önem verdiğini gösteren bu kitap 6 milyon 500 bin lira muhammen bedelle satışa

● Müzayedenin en pahalı kitabı, Taşçızade El-Hac Osman Efendi tarafından yazılmış olan Kur'an-ı Kerim. Altın bezemeleri ile dikkati çeken ve 1808 tarihini taşıyan bu elyazması Kur'an-ı Kerim'in muhammen bedeli 17 milyon lira.

kitabı ise, Taşçızade El-Hac Osman Efendi tarafından yazılmış olan Kur'an-ı Kerim. Altın bezemeleri ile dikkati çeken ve 1808 tarihini taşıyan bu elyazması Kur'an-ı Kerim'in muhammen bedeli 17 milyon lira.

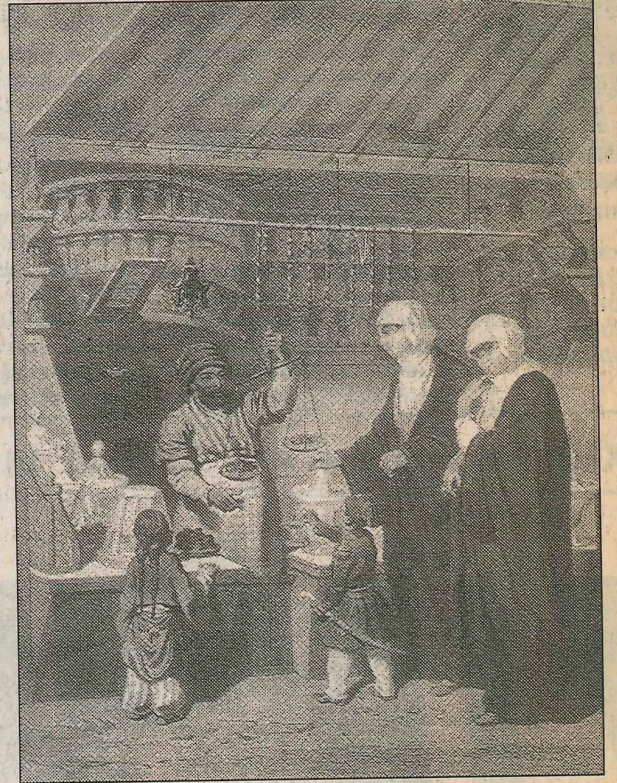
DİĞER ESERLER

Paul Rycout'un ünlü "Osmanlı Tarihi" ise kitap müzayedelerinde bugüne kadar ilk defa tam takım olarak görülüyor. 1687 yılında yayınlanmış olan beş kitaplık bu büyük çalışma 15 milyon lira muhammen bedelle satışa sunuluyor. Müzayedenin göz kamaştırıcı parçalarından biri de, Lâon Parvillae'nin "Architecture et Décoration Turques aux ve siècle" adlı kitabı. Çiniler başta olmak üzere 15.yüzyıl Türk mimarisindeki dekoratif unsurların ele alındığı eserin taşbaskısı levhalarının

her biri bir tablo kadar güzel ve değerli. Bu eserin satış fiyatı da 8 milyon 500 bin lira.

Eski ve nadir rastlanan birçok antika kitabın biraraya getirildiği bu müzayedenin dikkati çeken bir tarafı, kitapların yansira sunulan hat, resim, gravür, fotoğraf, antika harita, afiş, karikatür gibi parçaların bolluğu. Fikret Mualla ve Münif Fehim'in resimleri, Pascal Sebah ve Sebah-Joallier'in fotoğrafları, Young ve Tatikyan'ın baskıları, Mehmet Esad Yesari, Yesarizade, Mustafa Kütahi gibi büyük hattatların levhaları, müzayedede satışa sunulan eserler arasında bulunuyor.

Pera Kitapevi'nin bu kitap müzayedesinde de, her zaman olduğu gibi, Sahafiler Çarşısı'nın mezat ustası İbrahim Manav tarafından yönetilecek.

SEKERCİ DÜKKANI - Ünlü Malta'lı sanatçı J.Schranz'ın 1855'te İstanbul ve civarını tasvir ettiği taşbaskısı 14 levhadan altıncısı. 900 bin lira muhammen bedelle satışa sunulan bu levhada şekerden çocuklarına lokum alan bir müslüman kadın tasvir ediliyor.

1.Kanal'da "harcanan" belgesel dizi Avrasya Kanalı'nda

"21. Yüzyıla Girerken Türk Ailesi"

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından hazırlanan "21. Yüzyıla Girerken Türk Ailesi" adlı 13 bölümlük belgesel dizi Avrasya Televizyonu'nda yayımlanıyor. Ramazan ayında anlaşılabilir sebeplerle gece geç saatlerde yayınlandığı için pek seyredilemeyen belgesel dizide, Orta Asya'dan günümüze kadar Türk ailesi değişik yönleriyle inceleniyor.

Hüseyin Karakas'ın yönettiği, Atilla İlhan ve Taha Akyol'un danışman olarak görev aldığı belgesel dizide

toplumunun geleneksel özellikleriyle modern şartların uyuşma, çatışma, telif, özümleme gibi durumlarını belirlemek; kendine has özelliklere sahip olan Türk aile yapısının niteliklerini tesbit etmek; toplumun çeşitli kesimlerinde aile düzeninin nasıl işlediğini, aile fertlerinin aileyi nasıl gördüklerini ortaya koymak.

Ders üslubundan olabildiğince uzak kalarak hazırlanan dizi, insanların yaşadıkları sıkıntıları bizzat dile getirdikleri olaylar ve röportajlar üzerine

Özgürel'in yaptığı, tanınmış fikir adamlarımızdan Nabi Avcı'nın sunduğu belgeselin bölümleri şu başlıkları taşıyor: "Dünden Bugüne Aile", "Evlilik", "Ev ve Ekonomi", "Ev İçi Aletler", "İç Göç ve Aile", "Aile ve Çocuk", "Aileyi Destekleyen Kurumlar", "Aile, Kültür ve Sosyal Hayat", "Ev ve Mimari", "Akrabalık", "Komşuluk", "Hemşehriyet", "Batı ve Türk Ailesi/Mukayese".

"21. Yüzyıla Girerken Türk Ailesi", 1.Kanal'da aldığımız gibi 2002-2003

BABIALİDE 50 YIL

9

Nihat Erim'in başbakanlığa gelmesini, beyin kabinesini kurmasını övgüyle karşılayan yazılar yazdık. Erim, yayınlarmızdan çok memnun olmuş. Ancak ertesi gün Cumhuriyet kapatıldı.

İsvetç'teki bir olayı anlatıp "herkes ağaçlarına bile sahip çıkıyor, biz anayasamıza bile koruyamıyoruz" diye yazınca, halkı başkaldırmaya çağırdığım İddiası ile Selimiye kişisinde ifadem alındı.

HANEL

İhan SELÇUK

VAN serüveni böyle özetlemelerle, kuşbakışı anlatmalarla dile getirilemez. Apayrı bir roman yazmak gerekir. Şirket ortaklarını tek tek ele alarak, olayların ayrıntısına inerek, bir anonim şirketin hangi aşamaları, olaylarla yaşadığını gözlemleyerek. Vatan T.A.Ş. Yönetim Kurulu üyesi olarak çıktığım sıkıntıları, yıllar sonra 12 Mart'tan sonraki "Cumhuriyet"ten uzaklaştırılma, sonra geri dönme olaylarında Nadir Bey'in Yönetim Kurulu'na girme önerisiyle karşılaştığımda bir daha yaşadım. Doğal olarak üstelik de ortak olmadığım bir şirkette yönetimde görev almak istemedim.

VATAN'LA OLANLAR

Vatan T.A.Ş. ne mi oldu? Yalman yeniden şirket yönetim kurulu başkanı seçildi. Benimle Orhan Karaveli'yi de denetçi yaptılar. Böylelikle hiç değilse basimevçilik yapan şirket ortaklarını yeniden biraraya getirmek istediler. Vatan'ın büyük rotatifinin yalnızca siyah baskı yapan parçasını Hürriyet kiralamıştı. Bir süre sonra o parça sökülüp İzmir'e götürülmek istendi. Şirket yönetim kurulu da bu öneriyi kazançlı bularak kabul etti. Ayda yüz mü, iki yüz bin mi, bir gelir sağlanacaktı. Denetçi olarak Karaveli'yle esas mukavelenemeyi inceledik. Baktık ki, şirketin taşınmaz malları bir yerden başka bir yere ancak genel kurul kararıyla götürülebilir. Yönetim kurulunun böyle bir yetkisi yok! Ortak imzalı bir duyuru yaptık, dedik ki "Genel kurul kararları alınmaz gerek." Yalman ve o zamanki yönetim kurulundaki kişiler çok öfkelendiler. Ama başka çare yoktu, ya şunu gerektiriyordu, "Hürriyet" in ekonomik danışmanı Prof. Memduh Yaşa da bu görüşümüzü haklı bulmuştu. Bir-iki ay gecikmeyle bu iş de yerine getirildi.

En iyisi. Vatan ortaklığından ayrılıyordu. Ama nasıl? Dağlarca, Gevgilili, Çetin ve benim hisselerimiz, 100 lira tutarındaydı. "Hürriyet" temsilcisi Yaşa bize iki kat ödeyerek bu hisseleri almak istedi. Biz dört kat istedik. Sonunda üç buçukta anlaştık. Böylece Vatan serüveni sona erdi.

Her şey bu kadar kısa değil. Birkaç sayfa da özetlemek güç geçmiş yılları. Hele konu, Babiali ise, Babiali'de geçen olaylar, hele hele kişiler ise. Yaşayanlar var, ölenler var. Yaşayanlarla ilgili anılar capcanlı. Ama bellek yine de yanılabilir diye kesin konuşmak zor. Ölenlerin ardından düşünce belirtmek daha zor. Bu yüzden konunun derinliğine tam anlamıyla girmek olanaksız. Ben kuşbakışı anlatıyorum yaşadıklarımı. Elli yılın birikimleri ciltlerce uzunlukta.

"Vatan"dan kurtulduk, derken Tirali "Vatan"ı Ankara'da çıkarmaya başladı. Ben de birkaç yıl Ankara'daki "Vatan"da yazdım. Az basılan, az satılan bir Ankara gazetesiydi. Belli bir niteliği vardı öteki cürucur Ankara gazetelerine benzemeyen. Kültür, sanat ağırlıklıydı. Kaç kişi alıyordu bilmem. Ama akşamları Ankara Garı'nda, sokaklarında, meyhanelerde satıldığını, okunduğunu görüyordum.

12 Mart olayını önce 27 Mayıs eylemini tamamlayıcı, ilerici bir atılım sandık

12 MART yanılgısı

CUMHURİYET'E İLK ADIM

Çeviriler, öyküler, yeni kitaplar. Böylece 1969'a geldik. Bir ara Cumhuriyet Genel Yayın Müdürü, eski dostum Evvet Güresin'le konuşmuştuk bu konuları. Burhan Felek, üçüncü sayfanın sekizinci sütununda pazar dışında her gün yazıyordu. Pazarları da Hamdi Varoğlu. O sıralarda Varoğlu ağır bir hastalığa yakalandı, yazılarını yazamaz oldu. Güresin kendiliğinden "Haftada bir yazar mısın?" diye sormuştu. Ben daha yanıtlamadan "Ama Varoğlu üzüldü, ne de olsa daha yaşıyor" diye eklemişti. Evvet'e, İhan Selçuk'un yazmadığı bir gün o sütunun bana ayrılmaması diye sorduğumda bir şey dememiş, yalnız şu ilginç düşünceyi belirtmişti: "Sen edebiyatçısın, belki edip yazarların sonuncususun, yani gazetede yazanların. Şimdi okur değişti, edebiyatçıların modası geçti, şimdiki toplumsal, siyasal ağırlıktaki yazılar aranıyor."

Bir yıl kadar Almanya'da yaşadım, 1961-62 arasında. Ordan Cumhuriyet'e birkaç yazı yola dım. Nadir Bey'den mektup aldım, ara sıra yazmamı istiyor, ama sürekli bir yer verilemeyeceğini söylüyordu. "Yalancı Tanık Olmamak", "Açlığın Rengi Sarı" gibi yazılarım o günlerdeki yöneticilerin hoşuna gitmemiş olacak ki Nadir Nadi'yi 1963'te gazeteden uzaklaştırdıkları sonra benim yazılarıma da son verdiler. Nadir Bey Kontenjan Senatörü olmuştu. Bir yıl kadar gazetesinden ayrı kaldı. Ama başyazarın yokluğu okurlardan sert tepki görmüştü. Yeniden onu görevle çağırmak zorunda kaldılar.

Eylül 1969'da ben de "Cumhuriyet"te köşe yazarlığına başlamıştım. Cihat Baban'la dönüşümlü yazıyorduk. Baban deneyimli bir gazeteci, hem de 1946'dan beri milletvekilliği yapan ünlü bir kişiydi. Sevimli, dost bir yapısı vardı. Ama ne de olsa düşüncelerimiz kadar yazı biçimimiz birbirine ters düşüyordu. Bakıyordum, bir okuyucu çıkıyor "Sizden öyle yazı beklemeyiz" diye. Meğer Baban'ın yazısını benimkiyle karıştırmış. Sık sık

böyle karışıklıklar oluyordu. Dayanamayıp sermürettepten rica ettim: "Ne olur bu işe dikkat edin, Cihat Bey'in imzasını benim yazılarıma koysanız neyse ne, ama onun yazılarına benim imzam olmasın."

12 MART GÜNLERİ

Bir yıl geçmişti. Türkiye yeni bir sarıntıya hazırlanıyordu. Ölüm, yürüyüşler, başkaldırılar. Derken 12 Mart olayı patlak verdi. Önce bunu 27 Mayıs eylemini tamamlayıcı, "ilerici" bir atılım sandık. Üç gün sonra öyle olmadığı anlaşıldı. Nihat Erim'in başbakanlığa gelmesini, "beyin" kabinesini kurmasını övgüyle karşılayan yazılar yazdık. Ben de, Akşam'da Çetin Altan da daha başka ilerici yazar arkadaşlar da... Nadir Bey bir gün odasına çağırdı: "Başbakan hepimize teşekkür ediyor" dedi. Nihat Erim, ilk günlerindeki yazılarımızdan çok memnun olmuş, devrimci reformları yapacağını söylemişti.

Ertesi gün "Cumhuriyet" kapatıldı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Türen Paşa'nın emriyle "süresiz" bir kapatılma... Nadir Bey, bir gün önce Başbakan'dan "teşekkür" almanın güvencesiyle gazetede işlerin durmamasını istedi. Ankara temsilcisi Kemal Aydar'ı arayarak Başbakan'la görüşmesini istedi. Aydar gidip görüştü, ama sonuç yoktu. Nadir Bey, bir iki gün sonra da İhan Selçuk'u gözaltına aldılar. "Tanzimat Kafası" adlı yazısında suç bulunmuştu! Çetin Altan, daha niceleleri bir bir içeri alınıyordu.

SELİMİYE YOLU

Neyse bir süre sonra gazete açıldı, yazılarımızı sürdürdük. O günlerde Mevdan Larousse'da da redaktör olarak çalışıyordum. Safa Bey ne kadar "solcu" bilinen yazar çizer varsa ansiklopedide biraraya getirmişti. Selahattin Hilal, Faik Baysal, Galip Üstün, Vedat Günyol, Rauf Mutluay, ben vb. Masamda çalışırken iki sivil geldi. Beni Selimiye'ye götürceklerini söylediler. Neydi, nedendi? Bilmiyor-

lardı. Ansiklopedide çalışanlar, telaşlandılar. Bilinmez bir tu bu. Dönüşü olur da olmaz da, arasında sevgili Konur Ertop ve şeyler tıkırtmaz mı? Sonra bir tomar liraymış, "Cumhuriyet" rayp, Sami Karaören'e haber iki siville Babiali Yokusu'nda Havayı bozmamak için sormu nereye gittiğimizi. Emniyete ne başka yere mi?

Sirkeci'de görevlinin biri ay araba vapuru iskelesine doğduk, Emniyet'e gittiyorduk, yo ye'ye idi! Genç bir arkadaşta üzülyordu, "Sizin gibi birine. du. Vapurda epey söyleştik. S rüye yürüye Selimiye'nin büy sindan girdik. Orada beni asker lim etti, ayırdı. Bir asker aldı nanın üst katında bir koridora. Odalara girip çıkınlardı. S erler. Yarım saat bekledim. Ar er hep susuyordu. Kalkıp b daldım. Masalarda subaylar. "gürüşler, kiminle görüşeceğim dim. Genç bir yüzbaşı, "Benim bekleyim" dedi. Sonra gelip be bir odaya götürdü. Bir er daktik dı taktı. İfadem alınmaya başlı rak ettigim, neyle suçlandığır nunda anladım, birkaç gün ön huriyet'te çıkan "Bir Ağaç K başlıklı yazımda halkı başka çağırmışım! Böyle bir şey olr söyledim. O yazıda anlatılan holm'daki bir olaydı. Demirba heykelinin bulunduğu mey ağaçları kesmek istemişler, y karşı çıkmış, sabahlara kada mışlar, belediye görevlilerini yaklaştırmamışlar, ufak tefek çıkmış, ama sonunda ağaçlar mesinden vazgeçtilim.

BİR AĞAÇ KAVGASI

O yazıda önemli olan "Herkl larına bile sahip çıkıyor, b yasamızı bile koruyamıyoruz" namdı. O sıralarda 61 An "İtiks" bulunmuştu, birçok mac gıştırmek isteniyordu. Ben d rin, yetkililerin bize her tepedeğini, sonra yine tepeden elimiz dığını, çünkü bizim o hakları u sımila elde etmediğimizi ya Buydu halkı başkaldırmaya kiş ifadem yazıldı, imzalandı. Ne c olacaktı! Odadan çıkınca orda koruması altında bekleyen. Okı bök'e'yi gördüm. Bir süredir C lhan Selçuk gibi Maltepe'de id onu da benim yazımla ilgili ifa mesi için çağırmışlar.

SÜR

Volkan Gazetesi ve Derviş Vahdeti

M.Ertuğrul Düzdağ'ın 30 Aralık 1991 günü "2. İstanbul Kitap Fuarı"nda yaptığı konuşmanın özeti

Volkan gazetesini gözden geçirdiğimiz zaman, yakın tarihimizin en şaşırtıcı sapturmalarından biri ile karşı karşıya olduğumuzu anlamakta gecikmeyiz. "31 Mart Vakası" diye meşhur olan ayaklanmanın, siyasi ve içtimai pek çok sebebi varken ve bunlar o zamana ele alan birçok eserlerde belirtilmişken, bir maksat güdülerek, bu sebepler unutulmuş ve sebebin "din" olduğu yanlış, seksen yıldır ileri sürülüp durmuştur.

Ayaklanmanın yeniliklere, hürriyete, demokrasiye ve tahsilli (mektepli) sabaşılara karşı, cahil neferler ve mutaassıp din adamları tarafından yapıldığı yanlış bir kere kabul ettirilmiş; muayyen ellerde bulunan yayın organları tarafından bu yanlış her yıl tekrar edile, kat'î bir hakikatmış gibi herkese telkin edilmiştir.

Bu yanlış öylesine yerleşmiştir ki, dindar araştırmacı ve yazarlar bile, o yılları ele aldıkları yazılarında ve 31 Mart'ın yıldönümünde günlerinde, hasımlarının kendilerine sunduğu hazır bilgileri alıp kullanmakta bir mahzur görmemekteydiler.

1908 Temmuz'unda meşrutiyetin ilanından sonra, bu inkılâba sebep olduğu kabul edilmiş ve Terakkî Cemiyeti'nin mensupları, büyük bir taşkınlık içine düşmüşlerdi. Kendi taraftarlarına yer açmak için binlerce memuru işten çıkarmış, on bine yakın "alaylı" sabaşayı ordudan atmış, meklemetlin her yerinde idare memurlarına baskı ve tehdit yoluyla istediklerini yaptırmanın yollarını aramışlardı. Tecrübeli idareciler, sadece "eski" devirde iş başında bulunmuş olmalarından dolayı suçlu sayılmış, hadiselerle müdahale edemez hale düşürülmüşlerdi.

Meşrutiyet öncesinin, işsiz güçsüz, "entel" ve aykırı tipleri, suçluları ve açığı gözler, bir anda İttihatçı ve yenilikçi kesilmişlerdi. Bunlar için menfaat ve ikbal, kim olursa olsun başkalarını kötülemek ve onları düşürüp yerlerine geçmekte idi. Meşrutiyetin ilanı gününden önce, pek az olan cemiyet mensuplarının sayısı, birdenbire on binlere aşmıştı. Bu yeni "hürriyetçiler" öylesine çoğalmış ve ortalığı kaplamışlardı ki, gerekten hürriyet için çalışıp sürgüne gitmiş olanlar, geriye döndüklerinde, kendilerine iade edilmesin bekledikleri eski işlerinin bile, bu "yeniler" tarafından işgal edildiğini görerek, çaresizlik içinde, muhalefete geçmişlerdi.

Meşrutiyetin ilanından sonraki birkaç ay içinde, İTC ilk günlerdeki itibarını tamamen kaybetmiş bulunuyordu. Muhafiz partiler kurulmuş, subaylar bunların arasında paylaşılmış, gazeteler muhaliflerini ölüm tehditleriyle korkutur ve imzasız subay mektupları yayınlar hale gelmişlerdi. İTC ise, kendisini meşrutiyet ve hürriyetin kurtarıcı ve koruyucusu saydığı için, bu iyiliklerine karşı gösterilen nankörlük karşısında gitgede sertleşerek, işi eski komitecilik devirlerinde olduğu gibi, bu sefer de İstanbul sokaklarında adam vurdurmaya kadar götürmüştü.

Volkan gazetesi işte böyle bir muhit ve hava içerisinde 11 Aralık 1908 tarihinden itibaren günlük olarak yayınlanmaya başlamıştı. Maddî imkansızlık yüzünden bir kaç kere neşriyatına ara vermek mecburiyetinde kalan gazete son sayısının çıktığı 20 Nisan 1909 tarihine kadar 110 sayı yayınlanmıştır. Fakat 10. ve 13. sayılar numara aldığı

halde çıkmadığı için tamamı 108 adettir.

Volkan, bugünkü günlük gazetelerin yarısı ebadında ve dört sayfa olarak çıkmıştır. Siyasi yorum ve haber gazetesidir. Sayfalarının müsaade ettiği kadar haberlere de yer vermiştir. Hadiselere İslâmî bir gözle baktığı için, bugünün ölçülerine göre bir gazete sayılmışsa da bu doğru değildir.

Yazarlar, zamanın fen bilgilerine vakıf ve geniş görüş sahibi, mutedil kimselerdir. Birkaç okuyucu mektubunun dışında, hemen bütün yazılar mantıklı, akıl ve insaf ölçülerinde kaleme alın-

misal verelim:

"Bir zabıt" imzasıyla gelen bir mektupla, Vahdeti ölümle tehdit edilir. Vahdeti bu mektubu aynen yayınladıktan sonra, meçhul zabite hitaben bir yazı kaleme alır. Bu yazının bir yerinde, zabitin kendisini öldürebileceğini, fakat kendisinin, onun sık sık rüyasma girerek vicdanını rahatsız edeceğini söyleyerek şöyle demektedir: "Lâkin sana ihtar edeyim ki; siyah sakalımla, ela gözlerimle, münevver vechimle, arasıra göğsüne çökeceğim. İntikamımı ben senden alacağım!"

lınının, komşu devletleri ürkütmek için söyledikleri ihtiyatkâr cümlelerden hiç bir farkı yoktur. Vahdeti'nin, yazılarının anlamayan çağdaş yazarlardan daha ileride olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Vahdeti kimdir?

Asıl adı Derviş olan Vahdeti, 1869 yılında Kıbrıs'ta doğmuştur. Fakir bir ailenin çocuğudur. Buna rağmen okudu, hafız oldu. Medreseye giderek Arapça ve fıkah okudu. Lefkoşe'deki Ayasofya Camii'ne müezzin oldu. Daha sonra İngilizce öğrendi. Adadaki İngiliz idaresinde memur oldu. Jön Türkler'in

Volkan gazetesinin orijinalinin kupürü (üstte)Günümüz harfleri ile gazeteyi yayına hazırlayan M.Ertuğrul Düzdağ.

mıştır. Gazete bütünüyle, meşrutiyet ve hürriyet taraftarıdır. Dine, ahlakla, millî ve insanî değerlere ve bilhassa hukuka ve kanunlara son derece saygılı bir cemiyet nizamının savunucusudur.

Gazetenin sahibi ve başyazarı olan Derviş Vahdeti'nin her sayıdaki imzalı yazısı bulunduğu gibi, imzasız yazılarının mühim kısmının da onun kaleminde çıktığı anlaşılmaktadır. Bu yazıların tamamı, gerek lisan ve fikir, gerek dini ve dünyevî bilgiler bakımından hemen hemen kusursuzdur. Vahdeti'nin günümüzün ölçülerine göre de tam not alacak bir hukuk, hürriyet ve demokrasi anlayışı vardır. İslâmî bilgilere ve ehl-i sünnet dahilinde bir tasavvuf düşüncesine sahiptir.

Derviş Vahdeti hakkındaki ithamların, Volkan'daki yazıları dikkate alındığı takdirde, hiç bir şekilde aslı yoktur. Kendisinin Volkan dışında bilinen bir eseri de bulunmadığına göre, bu suçlamaların neye dayandırıldığı anlamak mümkün değildir.

Vahdeti'nin, mutaassıp bir tahrikçi olduğu, askeri isyana teşvik ettiği, alaylı subayların mekteplerinin aleyhine kışkırttığı, ilim ve tahsil düşmanı olduğu, meşrutiyetin ve hürriyetin kaldırılması için veya İngilizler hesabına çalıştığı gibi iddialar, yine Volkan'ın yayınına dayanarak rahatlıkla söyleyebiliriz ki: İftiradır, delilsiz ve mesnedisizdir. Herhangi bir araştırmaya dayanmaya, kulaktan duyma dedikodulardan ibaretir.

Bu iddialar için bazı yazı ve kitaplar da delil olarak gösterilen satırlar ise, Vahdeti'nin yazılarının içinden bilhassa seçilmiş cümleler olup, asıl yazının içindeki mânâları, kendilerine yüklenmek istenilenlerden tamamen farklıdır. Volkan'ın aslını görmeyen ve bu gibi nakilleri "nâkilden nakil" şeklinde yapan bazı peşin hükümlü, kolaycı yazarlar, gülmüş durumlara düşmüşlerdir. Bunları, ayrıca hazırlanmakta olduğumuz "Volkan Gazetesi, Derviş Vahdeti ve 31 Mart Vakası" adlı araştırmamızda etraflıca açıklayacağız. Bir

Peşin hükümlü ve okuduğunu anlamaya üşenen bir tarihçimiz, bu satırları ciddiye alıp, rüya faslını atlayarak, Vahdeti'nin bu yazısı ile zabıtları tehdit ve tahrik ettiği hükmüne varmaktadır.

Bir misal daha:

İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin nizamnamesindeki maddeler açıklanırken, bütün dünyadaki Müslümanların uyandırılıp yükseltileceği söylenmektedir. Bu sırada, bu uyanma ve yükselmenin, Müslümanların idaresi altında bulunmaları ecnebi devletlerin kanunlarına uyularak temin edileceği bilhassa belirtilmektedir. Bu ecnebi devletlerden maksadın, İngiltere, Rusya ve Fran-

hürriyetçi neşriyatını takip etti, dağıttı. 1900 yılı başlarında İstanbul'a geldi. Muhâcirin Dairesi'ne memur oldu. Ziya Gökalp ve Şeyh Hacı Ahmed ile görüştü. Bunların herisi ile "Vahdeti" mahlasını aldı. Tasavvuf ve felsefe ile meşgul oldu. Meşrutiyetin ilanı üzerine önce Kıbrıs'a sonra İstanbul'a geldi. Eski memuriyetini elde edemedi. İttihad ve Terakkî Cemiyeti (İTC) tarafından kabul görmedi. Diğer cemiyetleri beğenmedi. Gazete çıkarmaya karar verdi. "Hâdim-i İnsanîyet Cemiyeti"ni kurmak üzere faaliyete geçti ve bunun yayın organı olarak "Volkan" gazetesini çıkardı. Fakat daha önce kurulmuş olan İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin kurucularının isteği üzerine 31 Mart'tan iki ay kadar önce, 48. sayısından itibaren gazetesini bu cemiyetin yayın organı haline getirdi. İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti (İMC) nin eski kurucularının fikirlerini beğenmediği için, aynı isimde başka bir dernek kurarak onlardan ayrıldı. Gazetesinde daima makul ve yatıştırıcı yazınlar yaptı. İTC'nin istibdadını ve bazı yazarların din aleyhtarı yazılarını tenkid etti. Bu yazınları sebebiyle 31 Mart ayaklanmasının tahrikçisi olduğu iddia edilerek, 19 Temmuz 1909 günü asılarak öldürüldü.

Volkan'daki yazıların başka eseri bilinmemektedir. Yazılarında kansından bahis geçmekle birlikte, çocuklarından bahsetmemektedir. Ailesinin devam edip etmediği bilinmemektedir.

Hiç de haketmediği bir cezaya çarpıtılarak zulmen şehid edilen Derviş Vahdeti'nin hayat hikâyesi, yakın tarihimizin ne kadar yanlış bilgiler ve peşin hükümler üzerine bina edildiğinin acı ve çarpıcı bir misalidir. Her 31 Mart yıldönümünde, tamamen yanlış bildiklerini ve tasvir ettikleri Derviş Vahdeti'yi bahane ederek dindarlara saldıran "irtica yaygaracıları" aynen yayınladığımız Volkan'ı okumak zahmetine katlanıp, fikirlerini düzelterekler mi, bilemiyoruz; ancak bunu ümid etmek istiyoruz.

sa olduğu malumdur. Bazı yazarlar ise, bu dikkatli kayıd-ı ihtirâzın, Vahdeti'nin buradaki tavrının, bugün dış Türklerle ilgilenmeye başlayan Türk devlet adam-

Arşiv

TARTIŞMA

25.7.76

Anadolu basını 110 yaşında

Temmuz, Türk Basını için önemli bir aydır.

Bir, 24 temmuz 1908 tarihi vardır. O tarihte, basınımızdan sansür kaldırılmıştır. 1950'den bu yana, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, her 24 temmuzu, Gazeteciler Bayramı olarak kutlar, Çeşitli dallarda ödül kazanan gazeteciler ödüllerini alırlar törenle.

Bir de, 1867 yılının temmuzu önemlidir, Türk Basını için.

Çünkü, o yılın temmuzunda, Erzurum il merkezinde, Sultan Abdülâziz'in buyruğuyla, resmi bir il gazetesi olan Envar-ı Şarkıyye, her çarşamba yayımlanmak üzere yayın yaşantısına atılıyordu. Bu atılımla, Anadolumuz, Türk diinde yayın yapacak ilk Türk gazetesine kavuşuyordu.

Envar-ı Şarkıyye (Bugünkü Türkçe ile: Doğu Işıkları), 1867 temmuzundan, aralıksız olarak, 1916 Rus işgaline değin yayımını sürdürmüştü, 1916'da, Ruslar, Erzurum'u işgal edip, Vilâyet Matbaasındaki makineyi kendi işlerinde kullanmak amacıyla Hınıs'a götürünce, yayımına ara vermek zorunda kalmış, ancak 1913 yılı sonlarında ikinci kez yayımına başlayabilmişti.

Bu gazetemiz, Anadolu basınıımızın ilk temsilcisi, Harf Devriminden sonra, 1929'da, adını Erzurum biçiminde değiştirmiş, Erzurum Valiliğince Vilâyet Matbaasında basılagelmiş, fakat, Erzurum'daki öteki gazeteler arasında önemini ve yerini yitirdiğinden, 1963'te yayımını durdurmuştu.

7 ağustos 1968'de, Erzurum Atatürk Üniversitesinde, «Erzurum Yazma ve Basma Eserler Sergisi»nin açılmasıyla, Envar-ı Şarkıyye, basın tarihimize ilgi gösterenlere sunuldu. Aynı günlerde, sözkonusu gazetenin ya-

yına başlayışının ve Anadolu basınıının 101. yıldönümü de kutlandı. Ama, şu yıla, şu güne dek, yıldönümlerin, geniş ilgi uyandırıcı düzeyde kutlandığına, ne yazık ki tanık olmadık.

Bu arada, Erzurum gazetesi, Erzurum İl Genel Meclisi'nin kararıyla, 15 mayıs 1969'da, eski adını (Envar-ı Şarkıyye'yi) alarak, üçüncü kez, aylık bir il gazetesi kimliğiyle, yeniden Erzurumuların hizmetine girdi.

Bugün, Anadolumuzun ilk Türk gazetesinin 38 sayısı var elimizde. 1869, 1870 ve 1872 yıllarında yayımlanan sayıları kapsıyor bu gazeteler. Asılları, Diyarbakır Ziya Gökâlp Kütüphanesinde, fotokopileri ise, Ankara'da Millî Kütüphanede.

Evet, Ziya Gökâlp'in babası, Diyarbakır İl gazetesi görevlilerinden Müftüzade Memet Tefik Efendi, özen gösterip, biriktirip ciltlettirmeseydi, o 38 sayı da, 1976'da elimizde olmayacaktı!... Umud etmek istiyoruz ki, aralıklarla da olsa, başka sayıları giderek bulabilelim.

110 yaşında ya Anadolu basını, çoğu illerimizin gazeteleri, hâlâ çağdaş olanaklardan yoksun, teknik yönden geri, sonuçta da baskıları kötü. Örnekler önümüzde. Bakıp üzülüyoruz... Arada, beğenimizi kazanan örnekler çıkınca karşımıza, sevinir yoruz kuşkusuz. Örneğin, Eskişehir'de, ofset tekniğiyle basılan yöresel bir gazetemiz var. Geniş bir araştırmayla, daha başka güzel örnekler bulunabilir belki de.

Yöresel basınımızın, Anadolu basınımızın sorunları tartışılır zaman zaman. Şöyle, 10-15 yıllık geçmişimizi anımsayacak olursak 1965'teki iki, Anadolu Basını Seminerini (28 haziran - 10 temmuz ve 26 temmuz - 14 ağustos), İstanbul'daki Ekonomik ve Sosyal Etüdler Kon-

ferans Heyetince düzenlenen, taşra gazeteciliğinin de konularının arasında bulunduğu «Basın Semineri (10-14 ocak 1966)» ni, Türk Gazeteciler Derneği'nin Ankara'da organize edilen «Anadolu Basını Nasıl Kalkınır?» konulu semineri, ilk kez, 5 ağustos 1975'te, sonra, çeşitli tarihlerde, çeşitli illerimizde yapılan, yöresel basınımızla ilgili 4-5 toplantıyı sayabiliriz. Geçen yılki, sözkonusu bir dizi toplantının sonunda, ilk toplantının tarihi olan 5 ağustosun, 1976'dan itibaren, her yıl bir ilimizde Yöresel Basın Günü adıyla kutlanmasına da karar verilmiştir. Dileğimiz, adını belirttiğimiz günün ciddi biçiminde kutlanıp, Anadolumuzun basın emekçilerinin sorunlarına, somut, köklü çözümler getirilmesidir.

Burada, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğüne ve geçen yıl kurulan, Anadolu Basınıının temsilcilerini bir araya toplayacak birliğin genel başkanlığına bir önerimiz olacak. Önerimiz şu: Olanaklıysa bu yıldan, olmazsa gelecek yıldan başlayarak, yöresel Basın Gününün, Envar-ı Şarkıyye'nin yayına başladığı temmuzdan seçilecek bir günde kutlanması. Böylece, Türk Basın tarihinde yer alan bu büyük, önemli olayın yıldönümleri programı da daha dolgun içerik kazanacaktır elbette.

Biz, çeşitli olanaksızlıklar içinde görev yapan Anadolu Basınıımızın değerli, çalışkan, cefakâr, vefakâr mensuplarına, Anadolumuzda yayımlanan ilk Türk gazetesi Envar-ı Şarkıyye'nin yayına başlayışının bir yeni yıldönümünde içtenlikle selamlı başarılar diliyor, sorunlarının giderek, gecikilmeden çözümlenmesini bekliyoruz.

Yaman AKBAYAR
Teşvikiye/İSTANBUL

Şiddet
Pol
boy

«Bugünkü rejim yasal ikdet politik siyasal i türecekt Şiddetli tan bir nusu oldu sine nas menin ş ye'yi iki de strate dir. Bu günlerde caktır.»

20 Şubat riyet'te leceği g sar bir sız değ bi bir z ci olayla raz dur ancak b girilmiş cinayetli miştir. tigimiz Otomot kurt an işçiler rem Ç ederek lardır.

Siyas şiddet gınlaşın kapsam salt öğ bakmak Bu har ği oran azlığı n tir. «Ba bin ya ettikçe, larını ş malaya tasına kara'nı mandol gi evle rildiğin kuvvet, versite lerinden tir. Ka rı ise t fından.

Dil konusunda bir öneri

Cumhuriyet

CUMA 2 : SUBAT 1930

yet

ABONE S R A T I

MÜDDET	TÜRKİYE İÇİ	ARICI İLİN
1 Yıllık	1100 Kr.	2700 Kr.
6 Aylık	750 Kr.	1450 Kr.
3 Aylık	400 Kr.	800 Kr.

Nushası her yerde

— 5 KURUSTUR —

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE.2620

İZMİRDE

Sabiha
Sertel

„Resimliay” davası bitti

Sabiha H. ve Behçet B. ikişer ay, Emin Türk B. 20 gün hapse mahkûm

**Behçet B. müddeti-
ni bitirdiğinden
tahliye edildi**

**Dünkü muhakemenin taf-
silâtını neşrediyoruz**

*Yukarıda maznunlar hey'eti hâkime
huzurunda, aşağıda Behçet ve
Emin Türk Beyler*

Resimli Ay gazetesi aleyhine açılan
davaya dün sabah Ağır ceza mahkeme-
sinde devam edilmiştir. Muhakeme sa-
lonu zence bunca hinc dolmuştur. Celse

açılınca şahit olarak Darülfünun mü-
derrislerinden Şekip B. müdafaa şahı-
olarak dinlendi. Şekip B. Sabiha Ha-
[Mabadi 2 inci sahifede]

Merhum Ahmet Rıza Beyin cenazesi

Bu dalga milletini arasında Makemo talgıları fevkalâde meharef ve mukavemetleri ile meşhur idiler. Bazı çok iyi dalgıların 30 kulaca, bir kadının da 25 kulaca indiğini bana söylediler.

Yerlilerin hediyesi olan tavuk, ilk günlerde beni çok iz'ac etti. Artık gemimde yalnız değildim ve bu tahammülfersa hayvan beni rahat uyutmuyordu. Ömrümde hiç hayvan kesmemiştim. Bundan nefret ederdim. Tavuğu kesmektense karabinamla vurmağı düşündüm ve öyle yaptım. Sonra bir aheçlik kitabına bakarak yerli çocuklardan birinin yardımıyle tüylerini yoldum. Tabahat san'atının büyük inceliklerine tevfikân barsaklarını çıkarıp içini temizledim. Sonra tavuğu bir benzin tenekesinde yerlilerin

vadân uzak geçen kendi gamlı çocukluk hayatıyla bunların hayatını mukayese ediyor ve Marquises adalarında aklıma gelen fikri daha ziyade benimsiyordum: Bu uzak atollerden birini müstakbel kotrama merkez ve üssülhareke ittihaz ederek orada bir aile yuvası kurmak, sonra uzun seyahatler arasında gelip orada ikamet etmek hulyası büsbütün beni sa- rıyordu.

Demir almak istediğim zaman zincirimih mercan kayasının etrafına fena halde sarılmış olduğunu gördüm. Fakat müşkülâta uğradığımı gören yerli balıklar, hemen bana yardıma kostular. Bir kısmı güverteye atılarak zinciri çekmeğe, diğerleri de dibe dalarak demirimi kurtarmağa uğraştılar.

— Mabadi var —

“Resimliay,, davası bitti

[Birinci şahıadan mabait]

mi yazıları ile tanıdığın, içtimai mes'elelerle alâkadar olan ilk Türk kadın muharrir olduğunu, okuduğunu, yazılarında Cumhuriyet ve vatan aleyhine mütevecçih bir şey görmediğini söyledi.

Hakkı Tarık B. gelmemiş, bir istida göndermişti. Müddeiumumi B. bu istidanın okunmasına taraftar olmadığını, şahidin bizzat mahkemeye kelmesi icap ettiğini söyleyerek bunu kabul etmedi.

Mahkeme hey'eti istidanın okunmasına müttefikân karar verdi. Hakkı Tarık B. Sabiha Hanımı yazıları ile tanıdığını, Reisi Cumhur Hz. ne karşı hakarettten münezzeç gördüğünü bildiriyordu.

Badehu müddei umumî Cemil B. iddiasını dermeyan ederek davaya mevzu olan yazıları birer birer tahlil etti ve bu yazılarla Reiscumhur Hz. nin ve Türk milletinin tahkir edildiğine işaret ederek Sabiha Hanımın ve Behçet Beyin 158 ve 159 uncu, Emin Türk Beyin de 312 inci madeler mucibince tecziyelerini istedi.

Makamı riyaseti işgal eden Nusret Bey. maznunları müdafaaya davet etti. Evvelâ Sabiha H. kendini müdafaaya başladı ve ezümle dedi ki:

—Bu makaleyi, dolayisile sahibini mahkûm etmek, ilmi mahkûm etmektir. Hürriyeti kelâm ve hürriyeti fikir ufuklarını daraltmak demektir. Yazı yazarken, ilmin cibana müsellemler hakikatleri-

Loğ sokak 1 No. 3 üncü dairedede.

Safer Fahri B. Yat klübü Meclisi idare murahhası.

Doktor Şakir Ahmet Bey.

Ali Rıza Bey. Mahkemel Temyiz esbak reisi.

Arif Kâzım Bey.

Ömer Lûtfi Bey.

ni memleketimize getirirken, düşünürsek!.. Bu memleket kapılarını ilme kapamış demektir. Biz yazı yazarken ufuklar açıktır. Ve açık olmalıdır. Eğer her kullandığımız kelimeden her kafaya göre bu mana çıkar diye düşünürsek, ve bilhassa bunun ilim sahasında yapacak, o vakit yazı yazmağa hiç hacet yok.. Geniş geniş kendimizi kanaat ve tevekküle emanet edebiliriz.

Bugün karşınızda maznun mevkiinde oturan Sabiha Zekeriya ve Emin Türk değildir. Maznunlardan biri ilim, ötekisi de köylüdür. Kailler bu iki kuvvete tercüman olmuşlardır.

Biz bu sandalyeye Türk milletine hakaret ve tehyici efkârı mucip nesriyat senedile değil, Türk milleti namı hesabına oturuyoruz. Onun telâkkisini istediğimiz, onun dertlerini terennüm ettiğimiz için oturuyoruz.

Bugün mahkemenizin bir tarafında memleketin ilmi, kafası, öteki tarafında ruhu, köylü oturuyor ve vereceğiniz hüküm Sabiha Zekeriya ve Emin Türk namına değil, memleketin ilmi ve köylünün hakkı namına bekliyor.»

Sabiha Hanımdan sonra Emin Türk B. müdafaasını yapmış, badehu avukat Sami ve İrfan Emin Beyler müdafaatta bulunmuşlardır. Müdafaalar saat birer kadar devam etmiştir. Müdafaalar bittikten sonra Nusret Bey maznunlara başka bir şey diyecekleri olup olmadığını sordu ve muhakemenin hitam bulduğunu, öğleden sonraki celsede karar okunacağını tevhim etti.

Öğleden sonraki celse sabahkine rağmen daha pek fazla kalabalıktı. O kadar ki Ağırceza mahkemesi bu kadar kalabalığı şimdiye kadar görmemişti.

Heyeti hâkime uzun bir müzakereden